

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาวพุทธจำนวนมากยังไม่เข้าใจแก่นแท้ หรือหัวใจหลักของพระพุทธศาสนา เข้าใจแต่ในด้านพิธีกรรมหรือเปลือกนอกเท่านั้น หลักการใหญ่ของพระพุทธศาสนา คือ “ไตรสิกขา หรือ สิลสมาธิ ปัญญา” เป็นข้อปฏิบัติสำหรับอบรม กาย วาจา ใจ และเพิ่มปัญญา ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป จนบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิตในมิติพระพุทธศาสนา คือ “พระนิพพาน” โดยเฉพาะหลักเกณฑ์เบื้องต้นของความบริสุทธิ์แห่งพรหมจรรย์คือ การรักษาศีล เพราะถือว่าเป็นส่วนสำคัญมากส่วนหนึ่งของการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาและเป็นพื้นฐานของ สมาธิ และปัญญา ศีลในความหมายของพระพุทธศาสนามีหลายประเภท เปรียบได้กับดอกบัวสี่เหล่าที่มีระดับแห่งการพัฒนาที่ต่างกัน ซึ่งแบ่งโดยประเภทใหญ่ๆ แล้ว มี ๒ ประเภท คือ “อาคารยศีล คือ ศีล สำหรับผู้ครองเรือน ซึ่งได้แก่ ศีล ๕ ศีล ๘ และอนาคารยศีล คือศีลสำหรับบรรพชิตผู้ออกบวช ซึ่งได้แก่ ศีล ๒๒๗ ของพระภิกษุ และ ศีล ๑๐ ของสามเณร รวมทั้งจุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล เพราะเป็นหลักความประพฤติที่พึงงามหรือเป็นไปโดยปกติสามารถช่วยให้ดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เพื่อเข้าถึงจุดหมายที่พึงงาม โดยลำดับแห่งจุดหมายสูงสุดของชีวิต และทำให้สังคมอยู่ร่วมกันด้วยดีมีความสงบเรียบร้อย”^๑ และหลักศีล ๕ จึงสอดคล้องกับสังคมไทยที่เป็นสังคมพุทธเพราะประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ “ดังจะเห็นได้การดำเนินชีวิตของคนไทยและวัฒนธรรมต่างๆ ได้รับอิทธิพลหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งอยู่ในความคิดหรือชีวิตจิตใจของคนไทยเป็นเวลานาน สามารถสังเกตได้จากผลสะท้อนที่ปรากฏออกมาในด้านต่างๆ เช่นวิถีชีวิต ทศนคติ พฤติกรรม นิสัยใจคอของคนไทยตลอดจนถึงวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ลักษณะดังกล่าวซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยการนำมาปฏิบัติดัดแปลงให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต”^๒ โดยเฉพาะเรื่องศีลที่ถือว่าเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่ชาวพุทธจะพึงมี โดยคำว่าศีลนั้น ในหลักฐานในพระไตรปิฎกใช้คำว่า “สิกขาบท”^๓ สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่กล่าวว่า “ศีล ๕ ในบาลีชั้นเดิมส่วนมากเรียกว่า สิกขาบท ๕ หมายถึงข้อปฏิบัติในการฝึกตน ข้อฝึก ข้อศึกษา บ้างเรียกว่า ธรรม ๕ เมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล คือเป็นเบื้องต้นที่จัดว่าเป็นผู้มีศีล สมัยต่อมาจึงเกิดมีคำว่า เบญจศีล ในพระไตรปิฎก เพิ่งพบในคัมภีร์ชั้น อปทาน-พุทธวงศ์ ต่อมาในสมัยหลัง มีชื่อเรียกเพิ่มขึ้นว่าเป็นนิจศีล หมายถึงศีลที่ควรหัดควรรักษาเป็นประจำบ้างเรียกว่า มนุสยธรรม หมายถึงธรรมของ

^๑พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๗๖๗.

^๒สมเด็จพระญาณสังวรญาณมุนี, **จากเทววิงค์ พงศาวดารเมืองทริภุญไชย**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดบรรณกิจเทรดดิ้ง, ๒๕๑๖), หน้า ๗.

^๓ที.สี.(ไทย) ๙/๓๕๑/๑๔๗.

มนุษย์ หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์บ้าง การรักษาศีล ๕ เป็นการเว้นจากการเบียดเบียนกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยดี ปราศจากเวรภัยไม่เดือดร้อนวุ่นวาย สังคมร่มเย็น แต่เหนือการฝึกไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยรักษาศีล ๕ แล้ว ควรฝึกยิ่งขึ้นไปในด้านชีวิตส่วนตัว ให้อยู่ดีมีสุขได้โดยไม่ต้องพึ่งพาขึ้นต่อวัตถุ และการเสพรโภคมากนักพร้อมทั้งหันไปใช้เวลาแก่การเผื่อแผ่บำเพ็ญประโยชน์พัฒนาจิตใจและปัญญามากขึ้น ด้วยการรักษาศีล ๘ หรืออุโบสถ”^๔

ศีลโดยความหมายแล้ว หมายถึง สิ่งที่ทำให้เป็นปกติ คือร่างกายและวาจาให้เป็นปกติให้เรียบร้อย ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด แปลว่า เย็น คือทำให้เป็นคนเยือกเย็น ทำให้เย็นกาย เย็นใจ ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะขาดศีล แปลว่า เกษม คือปลอดภัย ทำให้เบากายเบาใจ อีกอย่างหนึ่ง คำว่าศีลนี้ “มีความหมายเป็น สีสนะ กล่าวคือเป็นมูลราก ส่วนคำว่า “สีสนะ” คือกิริยาที่รวมเอาไว้อย่างดี หมายถึงความที่กรรมในทวารมีกายกรรมเป็นต้น ไม่กระจัดกระจายโดยความมีระเบียบอันดีอย่างหนึ่ง คือความเข้าไปปรับไว้ หมายถึง ความเป็นที่รองรับโดยความเป็นที่ตั้งอาศัยแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย”^๕ ศีลสำหรับคนทั่วไปนั้นมีอยู่ ๕ ประการ^๖ เรียกกันโดยทั่วไปในหมู่ชาวพุทธว่า ศีล ๕ ได้แก่ ๑) การเว้นจากปาณาติบาต คือ ไม่ทำลายชีวิต ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิตร่างกาย ๒) การเว้นจากอกุศลนาทาน คือ ไม่เอาของที่เขาไม่ได้ให้ หรือไม่ลักขโมย เป็นความประพฤติหรือดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์ ๓) การเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร คือ ไม่ประพฤติผิดในกามทั้งหลาย เป็นความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคู่ครอง บุคคลที่รักหวงแหน ไม่ผิดประเพณีทางเพศ ไม่นอกใจคู่ครองของตน ๔) การเว้นจากมูสาหา คือ ไม่พูดเท็จ เป็นความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาเท็จโกหกหลอกลวงตบตรอนประโยชน์หรือแกล้งทำลาย ๕) การเว้นจากของเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือไม่เสพของมีเมา ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากความประมาทพลัดพลัดมัวเมาเนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ”^๗ กว่า ๒๕๐๐ ปี ที่พระพุทธศาสนาได้ก่อกำเนิดเกิดขึ้น “นับตั้งแต่ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้และได้ประกาศพุทธธรรมซึ่งเป็นคำสอนที่เป็นบรมสัจจะหรือความจริงอันประเสริฐที่เกี่ยวกับโลกและชีวิต ที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบ และนำมาสั่งสอนเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของมวลมนุษยชาติ”^๘ หลักคำสอนต่างๆ ในทางพุทธศาสนาสรุปได้เป็น ๒ ระดับ คือ “ระดับสัจธรรม และระดับจริยธรรม ในบรรดาคำสอนที่เป็นโลกุตตระ (สัจธรรม) และในระดับโลกียะ (จริยธรรม) ซึ่งคำสอนในระดับโลกุตตระ เป็นคำสอนก็เพื่อมุ่งความหลุดพ้นหมดจากกิเลส เป็นคำสอนในระดับที่สูง คือ

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **ภูมิธรรมชาวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๒๔-๒๗.

^๕ พระพุทธโฆสเถระ, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, แปลโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พิมพ์ตั้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐-๑๑.

^๖ อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๒/๒๒๗.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๗๖๙-๗๗๐.

^๘ มั่นเกียรติ โกศลนิรติวงศ์, **ทฤษฎีและเทคนิคในการให้คำปรึกษาพุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๑), หน้า ๒๘-๒๙.

นิพพาน ส่วนคำสอนระดับโลกียะ เป็นคำสอนทั่วไป เพื่อให้ผู้ปฏิบัติดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในชาติปัจจุบัน และชาติต่อไป เป็นคำสอนสำหรับผู้ที่ยังต้องการความเจริญและความสุขในสังสารวัฏ หลักคำสอนที่เป็นจริยธรรมในการดำรงชีวิต เช่น ทาน ศีล สวรรค์”^{๙๙} พฤติกรรมและอารมณ์ของในสังคมไทยนับว่ามีปัญหาขั้นรุนแรง ทั้งนี้เพราะขาดการพัฒนาทางด้านพฤติกรรม ทางด้านร่างกาย และจิตใจ “พฤติกรรมยังเป็นผลของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมที่หล่อหลอมมาโดยแต่ละคนไม่อาจจะเลือกสิ่งแวดล้อมของตนได้พฤติกรรม จึงมีทั้งที่สังคมยอมรับและไม่ยอมรับ เช่น ปัญหาพิษสุราเรื้อรัง สิ่งเสพติด การฆ่าคน”^{๑๐๐} แต่ศาสนากลับมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก พฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ที่มีศาสนาเป็นองค์ประกอบภายในโครงสร้างพฤติกรรมที่สามารถกำหนดรูปแบบทางการแสดงออกต่างๆ ของมนุษย์ได้ เช่น ความเชื่อ ความศรัทธา ค่านิยมต่างๆ อันเป็นวิถีที่มนุษย์ยึดถือปฏิบัติอยู่ในสังคมเหล่านี้มีบทบาทต่อการแสดงออกที่เป็นปฏิริยาตอบสนองให้เกิดการสร้างสรรค์อื่นๆ การเรียนรู้ ความรู้สึนึกคิด การตัดสินใจแม้แต่การเสริมสร้างในการเลือกสมาชิกในสังคม

ศาสนามีบทบาทต่อต้านพฤติกรรมที่ขัดต่อสังคมและสามารถบันดาลใจให้มนุษย์เปลี่ยนพฤติกรรมด้านต่างๆ เช่น “เศรษฐกิจ การเมืองสังคมและสิ่งแวดล้อม”^{๑๐๑} สำหรับศีล ๕ ประการ นั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับโลกมนุษย์หากมนุษย์ไม่รักษาศีลก็จะก่อให้เกิดโทษหลายประการ ดังนี้ ๑) ย่อมเข้าถึงความเสื่อมแห่งโรคทรพีใหญ่หลวง ๒) กิตติศัพท์อันชั่วย่อมกระฉ่อนไป ๓) เข้าไปหาบริษัทใดๆ เช่น ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คหบดีบริษัท สมณบริษัทย่อมไม่แก่วักล้าแก้อเงินเข้าไปหาบริษัทนั้นๆ ๔) ย่อมเป็นผู้หลงลืมสติ ๕) หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก^{๑๐๒} เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะศีล ๕ ถือว่าเป็นกรอบหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ทำให้สังคมเป็นปกติสุขได้ และหากมนุษย์ในสังคมมีศีล ๕ ก็จะก่อให้เกิดอานิสงค์หรือประโยชน์หลายประการ เช่น “อานิสงส์ข้อที่ ๑ ย่อมได้โรคทรพีใหญ่หลวงซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ อานิสงส์ข้อที่ ๒ กิตติศัพท์อันดีงามย่อมกระฉ่อนไป อานิสงส์ข้อที่ ๓ เข้าไปหาบริษัทใดๆ เช่น “ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คหบดีบริษัท สมณบริษัท ย่อมเป็นผู้แก่วักล้า ไม่แก้อเงินเข้าไปหาบริษัทนั้นๆ อานิสงส์ข้อที่ ๔ ย่อมไม่หลงลืมสติ อานิสงส์ข้อที่ ๕ หลังจากตายแล้ว ย่อมไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์”^{๑๐๓} ศีลมีความไม่เดือดร้อนใจเป็นอานิสงส์เย็นกายเย็นใจ เพราะไม่เห็นโทษเครื่องเศร้าหมองใดๆ ของตน เหมือนบุรุษหรือสตรีผู้ได้อาบน้ำชำระล้างร่างกายเรียบร้อยแล้ว บริโภคอาหารประณีต อันเป็นที่พอใจแล้ว ได้นั่งพัก ณ รมัทรใหญ่ริมลำธารอันมีน้ำใสสะอาด เมื่อรักษาศีลดีแล้วย่อมเป็นผู้มีศีลประจำใจ ประจำตน ศีลจะกลับมารักษารเรา เหมือนเราปลูกต้นไม้ รักต้นไม้ รักษาต้นไม้ด้วยดี เมื่อ

^{๙๙}นฤมล มงคลแมน, **มนุษย์และความเป็นจริงของชีวิตในทัศนะของพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^{๑๐๐}สุพัตรา สุภาพ, **ปัญหาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓.

^{๑๐๑}วารีญา ภาณุตานนท์ ณ มหาสารคาม, **จิตวิทยาพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ชีวาภิวัฒน์, ๒๕๔๕), หน้า ๑-๒.

^{๑๐๒}วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๘๕/๙๘ - ๙๙.

^{๑๐๓}วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๘๕/๙๙.

ต้นไม้เติบโตขึ้นย้อมหวนมารักษาผู้ปลูกนั่นเอง”^{๑๔} ซึ่งพระพุทธองค์ทรงยกย่องว่าศิลปิน หรือผู้มีศิลป์นั้น เป็นบุคคลที่ประเสริฐที่สุด ไม่ว่าประเทศหรือดินแดนใดๆ ก็ตามหากผู้คนในดินแดนนั้นมีศิลป์ก็สามารถ มุ่งหวังได้ว่าสังคมนั้นเป็นสังคมที่มีแต่ความสุข สำหรับสังคมไทยนั้นจะพบว่าปัจจุบันสภาพการรักษา ศิลของคนไทยต่ำลงดังจะปรากฏว่ามีคติความเกี่ยวกับการละเมิดศิลป์ ๕ อยู่เป็นจำนวนมาก เช่น คดี ข่มขืน จนผู้คนได้กล่าวขานกันว่าสังคมไทยนั้นอาจจะเป็นสังคมที่ขาดศีลธรรม เมื่อเป็นเช่นนั้นทาง รัฐบาลคือ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) จึงได้จัดตั้งโครงการสร้างความปรองดอง สมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศิล ๕” ขึ้นโดยเป็นนโยบายสำคัญของ เจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ที่ดำริให้กับคณะสงฆ์ ทุกจังหวัด และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ร่วมในการนำหลักของศิลป์ ๕ ให้เข้าถึงประชาชน ทุกระดับ ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยให้จัดทำในรูปของโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้ หลักธรรม ทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศิล ๕”

พระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ได้กล่าวไว้ว่า “อาตมภาพมี ความประสงค์อยากจะเห็นสังคมทั่วทั้งโลกมีความสามัคคีสงบสุขโดยเริ่มจากประเทศไทยของเราเป็น เบื้องต้น จึงได้คิดนำคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่เป็นคำสอนสากล มาดำเนินการในรูปแบบ ของโครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕ เป็นการเริ่มที่หน่วยเล็กๆ ของครอบครัว มาถึงระดับหมู่บ้าน โดยมี วัตถุประสงค์ ๔ ประการ คือ ๑) เพื่อสืบสานงาน อ.ป.ต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) ๒) เพื่อความสามัคคี และประโยชน์สุขของประชาชน ๓) เพื่อความมั่นคงและสันติสุขของประเทศชาติ ๔) เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ”^{๑๕} โครงการหมู่บ้านศิลป์ ๕ ตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย เป็นโครงการที่คณะ สงฆ์โดยการดำริของ “สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์” ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช โดยจัดทำ โครงการนี้ขึ้นเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ และสมเด็จพระ นางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เพื่อสร้างความสามัคคีปรองดองและประโยชน์สุขของประชาชน และเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยยึดมั่นตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา อันจะส่งผลให้ ประเทศชาติ มีความสงบร่มเย็น ซึ่งที่ผ่านมาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ร่วมกับจังหวัดต่างๆ เปิดโครงการนำร่องและขับเคลื่อนการดำเนินงานในหลายพื้นที่ โดยมีเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนราชการ สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่ ร่วมขับเคลื่อน โครงการ และการดำเนินงานโครงการดังกล่าว ได้มีดำริให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็น หน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนโครงการ ในลักษณะการบูรณาการร่วมกับจังหวัด คณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และหน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่ โดยเป็นการขยายผลการ ดำเนินงานต่อยอดจากภารกิจของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) ซึ่งเป็นภารกิจที่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติดำเนินการร่วมกับคณะสงฆ์ ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วย การตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พุทธศักราช ๒๕๔๖ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของคณะ

^{๑๔} วสัน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙), หน้า ๔๔.

^{๑๕} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **แนวทางการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕**, (กรุงเทพมหานคร: การศาสนา ๒๕๕๗), หน้า ๑-๒.

รักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เกี่ยวกับเรื่องการสร้าง ความปรองดองสมานฉันท์ จึงได้นำโครงการดังกล่าว กำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วนให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้ร่วมกับคณะสงฆ์ และภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ขยายผลการดำเนินลงไปสู่ระดับครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนในชาติ มีความรักและเทิดทูนในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเสริมสร้างความสามัคคีปรองดองของประชาชนในชาติ โดยใช้กลไกทางพระพุทธศาสนา

การดำเนินการจัดทำโครงการหมู่บ้านศีล ๕ จำเป็นต้องมีรูปแบบหรือแนวทางการทำงาน เพื่อให้การทำงานดำเนินไปด้วยดี เพราะรูปแบบ คือ แบบอย่าง หรือตัวอย่างของการดำเนินงานแสดงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ในระบบ รูปแบบจึงเป็นอะไรบางอย่างที่เราพัฒนาขึ้น เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงไม่ใช่การอธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียด ส่วนการที่ระบุว่ามีรูปแบบหนึ่ง ๆ จะต้องมียรายละเอียดอย่างน้อยเพียงใด จึงจะเหมาะสมและรูปแบบนั้นๆ ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดตายตัว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์แต่ละอย่าง และวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ อย่างไร การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งถ่ายทอดความคิดความเข้าใจ ตลอดทั้งจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏโดยใช้สื่อสารในลักษณะต่างๆ เช่น ภาพวาด แผนภูมิ หรือแผนผังต่อเนื่อง ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย โดยสามารถนำเรื่องราวหรือประเด็นต่างๆ ได้อย่างกระชับภายใต้หลักการอย่างมีระบบ ดังนั้น โมเดล หรือรูปแบบจึงสามารถนำไปใช้ในลักษณะต่างๆ คือ ๑) เป็นแบบจำลองในลักษณะเลียนแบบ ๒) เป็นตัวแบบที่ใช้เป็นตัวอย่าง ๓) เป็นแผนภาพที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และหลักการของระบบ ๔) เป็นแผนผังของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องด้วยความสัมพันธ์ เชิงระบบการนำเสนอรูปแบบที่มีลักษณะสำคัญ ๔ ประการคือ ๑) เป็นการถ่ายทอดในลักษณะเลียนแบบหรือถ่ายทอดจากความเข้าใจ ตลอดจินตนาการของคนที่มีปรากฏการณ์ใดๆ ออกมาเป็นโครงสร้างที่มีระบบระเบียบ ง่ายต่อการรับรู้ของบุคคลอื่น ๒) ลักษณะของรูปแบบไม่ใช่การบรรยาย หรือการพรรณนาอย่างยืดยาว แต่เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และหลักการของระบบ ๓) ตัวรูปแบบเน้นเฉพาะส่วนสำคัญ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจที่ตรงกัน ระหว่างผู้นำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยได้โดยการนำเสนอเพียงครั้งเดียว ๔) ภาพลักษณ์ของรูปแบบมุ่งการสื่อสารให้กระชับ รับรู้ภาพรวมของความหมายมองเห็น ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยๆ ได้ โดยการนำเสนอเพียงครั้งเดียว ดังนั้นโมเดลจึงน่าจะมีมากกว่า ๑ มิติ หลายตัวแปร และตัวแปรต่างมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในเชิงความสัมพันธ์ หรือเชิงเหตุและผล ตามลักษณะโครงสร้างของสังคมไทยที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและพระพุทธรูปเป็นศาสนาประจำชาติจะเห็นได้จาก “การดำเนินชีวิตของคนไทยและวัฒนธรรมต่างๆ ได้รับอิทธิพลหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งอยู่ในความคิดหรือชีวิตจิตใจของคนไทยเป็นเวลานาน สามารถสังเกตได้จากผลสะท้อนที่ปรากฏออกมาในด้านต่างๆ เช่น วิถีชีวิต ทัศนคติ พฤติกรรม นิสัยใจของคนไทยตลอดจนถึงวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ลักษณะดังกล่าวเป็นผลมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่นำมาปฏิบัติดัดแปลงให้สอดคล้อง

กับการดำเนินชีวิต”^{๑๖} ศิลที่ถือว่า จุดแข็งอย่างหนึ่งของสังคมไทยเพราะการมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติและได้รับการยอมรับโดยพลตินัยว่า “ประเทศไทยเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา จากข้อมูลของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติพบว่า มีบุคลากรทางพระพุทธศาสนาที่เป็นพระภิกษุและสามเณรจำนวน ๓๑๓,๒๖๗ รูป มีวัดที่มีพระสงฆ์อยู่จำพรรษาจำนวน ๓๔,๖๕๔ วัด หลักการเกี่ยวกับศีล ๕ เป็นหลักการที่เกี่ยวกับมนุษยธรรม คือ ธรรมของมนุษย์ที่มีความตั้งใจที่จะงดเว้นจากความชั่ว ความทุจริตทางกายและวาจา รวมทั้งสิ่งไม่ดีทุกประการ”^{๑๗} “เพราะมนุษย์ที่สมบูรณ์มีหัวใจจะเกิดมาเป็นมนุษย์เท่านั้น จะต้องมียุทธธรรมสำหรับมนุษย์อีกด้วย”^{๑๘} ศิลเป็นการรักษากายวาจาและใจให้สงบและเยือกเย็นเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตของมนุษยชาติและเป็นข้อปฏิบัติเพื่อสังคมที่ร่มเย็น พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่า โลกนี้จะสงบร่มเย็นเมื่อคนเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนกันทางกาย วาจา อันมีพื้นฐานมาจากใจ การกระทำใดที่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นการกระทำที่ดีและที่ชั่ว คำตอบสำหรับขรวาสาผู้ครองเรือนทั่วไปอยู่ในศีล ๕ และศีล ๕ เป็นการปฏิบัติตามแนวพระพุทธศาสนาขั้นต้น “หากประพฤติปฏิบัติตามกันไม่ได้ก็จะไม่ได้ประโยชน์จากการ เป็นพุทธศาสนิกชน ซึ่งศีล ๕ นี้มีอิทธิพลต่อสังคมมาก เพราะจัดเป็นบรรทัดฐานทางสังคมด้านศีลธรรมของพุทธศาสนิกชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การรักษาศีล ๕ จึงเป็นการกระทำความดีทำให้ผู้ที่รักษาศีลมีคุณสมบัติมีความสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และส่งเสริมชุมชนต่างๆ ให้อยู่รวมกันด้วยความเปราะเปียบ”^{๑๙}

ดังนั้นการดำเนินการจัดทำโครงการหมู่บ้านศีล ๕ นี้จะสำเร็จลงไม่ได้หากไม่มีการนำเอาระบบเครือข่ายมาใช้เพื่อยึดโยงและเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน โดยคำว่า เครือข่ายนั้น หมายถึง ความร่วมมือระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร ที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกันและขยายผลการทำงานหรือแนวคิดไปสู่กลุ่ม องค์กรอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง โดยผ่านระบบการสื่อสารที่ทำให้สมาชิกในเครือข่ายมีโอกาสในการรับรู้ และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน นอกจากนี้ ยังได้พยายามอธิบายถึงคุณค่าแห่งความสัมพันธ์ ความเท่าเทียม ความร่วมมือ การต่อสู้ขัดแย้ง และการเชื่อมโยงที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ เครื่องมือ และวิธีการปฏิบัติ ที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกันของทุกฝ่าย”^{๒๐}

การรู้จักการนำเอาระบบเครือข่ายมาใช้กับโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ก็จะสามารถทำให้การดำเนินการโครงการเป็นไปได้อย่างดี และความเสื่อมโทรมทางจิตใจและการขาดศีลธรรมของคนใน

^{๑๖} สมเด็จพระญาณสังวรราชนานาภพ, **จามเทวีวงศ์ พงศาวดารเมืองศรีอยุธยา**, (พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดบรรณกิจเทรดดิ้ง, ๒๕๑๖), หน้า ๗.

^{๑๗} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๒๐๖.

^{๑๘} สมเด็จพระญาณสังวร, สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก, **ความจริงที่ต้องเข้าใจ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๐.

^{๑๙} คุรุยะละเอียดไฉน ที.สี. (ไทย) ๙/๓๕๒/๑๔๗;และธนิต อยู่โพธิ์, **อานิสสศีล ๕**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๙๘.

^{๒๐} พระมหาสุทนต์ อากาศโร, **เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๗), หน้า ๔๙.

สังคม เป็นอีกปัญหาสังคมที่ไม่ใช่เรื่องไกลตัวแต่อยู่ใกล้ตัวเราเอง โดยเริ่มมาจากสังคมขนาดเล็กหรือครอบครัวเป็นพื้นฐาน สู่วิทยาลัย สู่อำเภอ สู่อำเภอ การศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ทุกปัญหาที่ไม่เหมือนกัน เพราะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองแตกต่างกัน แม้ว่าสังคมไทยมีปัญหาที่สำคัญๆ เกิดขึ้น และก็ยังมียังอีกหลายปัญหา ที่มีอยู่ในสังคมไทย ซึ่งควรจะได้ให้ความสนใจและช่วยกันแก้ปัญหา โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายไม่ใช่เพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คนใดคนหนึ่งในสังคม ปัญหาความเสื่อมโทรมทางจิตใจที่ไร้ศีลธรรม คือ ศีล ๕ เป็นหลักควบคุม ก็จะมีผลให้ประชาชนชาวไทย ไม่มีการอยู่ดีมีชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขจากจุดเกิดเหตุของปัญหา แนวทางแก้ไขในการหาทางออก โดยการนำเสนอทางออกในหลายๆ ด้าน เพื่อต้องการให้สังคมได้รับรู้ทางออกในการแก้ปัญหาไม่ได้มีเพียงด้านเดียวหรือถึงทางตัน ยังมีอีกหลายๆ แนวทางที่เราไม่ได้ค้นพบเจอ และนำไปปรับใช้แก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ สังคมเราจะสงบสุขได้ ไม่ใช่เพียงบ้านเมืองสงบสุขเพียงอย่างเดียว จิตใจและศีลธรรม คุณธรรมของคนในสังคมต้องอยู่ควบคู่กันไปด้วยเช่นกัน และ “จากบันทึกของพระสังฆราชมอง-บัปติสต์ ปัลเลอกัวซ์ (Bishop Jean-Baptiste Pallegoix) เมื่อคราวเสด็จมาเผยแผ่คริสต์ศาสนาในประเทศไทยในสมัยต้นรัชกาลที่ ๓ “พระองค์ทรงกล่าวชื่นชมยกย่องความมีมนุษยธรรมของคนไทย”^{๒๑}

การพัฒนารูปแบบดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรีนั้น ที่ผ่านมามีถือว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่เป็นเป้าหมายของการจัดโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและ “โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕” โดยผู้บริหารคณะสงฆ์จังหวัดที่ได้รับนโยบายของมหาเถรสมาคมมาปฏิบัติ โดยการมอบหมายให้คณะสงฆ์ในการปกครองของจังหวัดกาญจนบุรีจัดกิจกรรม “หมู่บ้านศีล ๕” ตามกรอบแนวทางการดำเนินงานที่ทางมหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้กำหนดเอาไว้ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะขยายพื้นที่ของการจัดกิจกรรมดังกล่าวให้กว้างขวางออกไปโดยมีการจัดเครือข่ายหมู่บ้านศีล ๕ เพื่อช่วยเหลือกันและกันในหมู่ของพระสงฆ์และฆราวาส และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ก็สืบเนื่องมาจากว่าจังหวัดกาญจนบุรีนั้นประชากรโดยมากจะเป็นชาวพุทธก็จริงแต่ก็เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประชากรส่วนหนึ่งที่นับถือศาสนาคริสต์ ดังนั้น การดำเนินการในส่วนของการสร้างและการพัฒนาเครือข่ายจึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะมีปัญหา เนื่องจากการติดต่อประสานงานและการสร้างรวมถึงการพัฒนาเครือข่านั้นเป็นไปเรื่องที่จะต้องอาศัยความเชื่อมโยงและการประสานงานเพื่อสร้างความร่วมมือกันของพระสงฆ์และฆราวาสในพื้นที่ซึ่งจะต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง แต่จากการศึกษามาพบว่ากระบวนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายหมู่บ้านศีล ๕ นั้นยังเป็นไปได้อย่างล่าช้าอันเนื่องมาจากเรื่องของพื้นที่และการประสานงานที่ยังไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทำให้การจัดโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรีที่จะทำการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในคณะสงฆ์เอง หรือหน่วยงานภายนอกหลายๆ หน่วยงานจึงยังไม่ประสบผลตามที่คาดหวังมากนัก มูลเหตุของการไม่รักษาศีล ๕ ของคนในสังคมไทยเกิดจาก ความเห็นที่ไม่เข้าใจ เป็นการรับรู้ และเข้าใจที่ผิดเกี่ยวกับศีล ๕ ของคนในสังคมทำให้เห็นว่า “การรักษาศีล ๕ ในสภาพของสังคมไทยปัจจุบันกลายเป็นเรื่องของอุดมคติ โดยเฉพาะการ

^{๒๑} พระไพศาล วิสาโล, การเสริมสร้างพลังทางศีลธรรมในสังคมไทย, (๒๕๕๒ ก.), อังโน ชัมพร กาญจนกิจสกุล, "การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนาในการดำเนินชีวิตของเยาวชนไทย, วารสารสังคมศาสตร์, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (ม.ค.-มิ.ย. ๒๕๕๖): ๙๕-๑๒๕.

เว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นเรื่องยากที่จะใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน”^{๒๒} สังคมไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะดำเนินชีวิต โดยไม่ต้องฆ่าสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ การฆ่าสัตว์ไม่ใช่สิ่งที่ผิดธรรมชาติ และยังมีทัศนะที่เห็นว่าการไม่ฆ่าสัตว์มีทั้งที่ประโยชน์ และไม่มีประโยชน์ เพราะสังคมขาดความอดทน “คนไทยมีความอดทนน้อยลง ทำให้ไม่สามารถอดทน เอาชนะใจต่อสิ่งชั่วร้าย ที่เป็นเหตุให้ละเมิดศีลได้”^{๒๓} เพราะอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกสังคมไทยจึงมีความเชื่อที่ผิดว่าเป็นเรื่องยากในการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดต่อหลักศีลธรรมขั้นพื้นฐาน เพราะเมื่อเผชิญสถานการณ์บางอย่างที่เป็นเหตุจูงใจให้กระทำอหิณนาทาน รู้ทั้งรู้ว่าผิดศีลธรรม และผิดกฎหมายแต่ก็ยังตัดสินใจเลือกทำผิดเพราะไม่สามารถอดทน และเอาชนะความอยากในใจตนเองได้ เพราะยึดติดในการบริโภคตกอยู่ใต้อิทธิพลของลัทธิบริโภคนิยม “ทำให้เห็นความสุขทางกายเป็นสิ่งสำคัญในชีวิต”^{๒๔} สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากเรื่องของเกมและพฤติกรรมการเล่นของแต่ละบุคคลที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจวัฒนธรรมเชิงบริโภค ซึ่งนับวันจะเพิ่มปริมาณมากขึ้นโดยลำดับ แต่ทัศนะต่อการดำเนินชีวิตแบบเจตนิยามที่ถือความสุขที่แท้จริงอยู่ที่จิตใจนั้นกับมีปริมาณลดลงโดยลำดับ หลักความจริงทางศีลธรรมถูกเมินเฉยจากระดับบุคคล จนถึงระดับสังคม เป็นปัญหาที่มีความสาหัสเกินกว่าหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งจะแก้ปัญหาเยี่ยงยาให้หายขาดได้ เพราะความหวงแหนประโยชน์ อันเกิดจากทัศนคติของคนในสังคมที่เชื่อว่า “หากรักษาศีลไม่พูดเท็จทำให้เสียประโยชน์ก็ไม่อยากทำ ยอมที่จะโกหกเพื่อให้สมหวังในสิ่งที่ต้องการ”^{๒๕} คนส่วนใหญ่จึงเลือกที่จะพูดเท็จมากกว่าความจริง ส่งผลให้การโกหกแพร่หลายในทุกสาขาอาชีพ เพราะการหวงแหนในประโยชน์ที่จะได้รับ และความกลัวที่จะเสียประโยชน์ต่างๆ จึงทำให้กระทำการที่เป็นการบิดเบือนจากความจริง โดยอาศัยช่องว่างของการขาดปัญญาในการพิจารณาโทษ “การที่สังคมมองไม่เห็นโทษของการดื่มสุราเมรัย ทำให้ผู้คนทุกเพศวัยตั้งอยู่บนความประมาทและขาดสติ ไม่ละอายเกรงกลัวต่อการทำชั่ว”^{๒๖}

ค่านิยมของสังคมในการดื่มสุรา กลายเป็นเรื่องธรรมดา และเห็นว่าช่วยให้ผ่อนคลายจากความเครียดจากการทำงานอย่างหนักตลอดวัน หรือเพื่อผ่อนคลายความเครียดจากปัญหาด้านต่างๆ และการดื่มสุราถูกนำมาใช้ในการเฉลิมฉลองความสำเร็จในชีวิต ตลอดถึงเป็นเครื่องมือในการดับทุกข์หรือหลีกเลี่ยงปัญหา ความเชื่อที่ว่า การดื่มสุราเป็นเรื่องจำเป็นในการเข้าสังคม ทั้งหมดเป็นความเห็นที่

^{๒๒} พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ, “การศึกษาทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธไทยปัจจุบันศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๔๒), หน้า ก-ข.

^{๒๓} พระมหาอิสระ สันเปี้ย, “การวิเคราะห์ปัญหาอหิณนาทานตามพุทธจริยศาสตร์เถรวาทในบริบทสังคมไทย”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕), หน้า ก-ข.

^{๒๔} พระมหาปัญญา ขยพลโณ (ดาบพลหาร), “เกมเศรษฐกิจกับปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๗๒-๗๓.

^{๒๕} พระสมพงษ์ ดิग्ฆมโม, “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมูสาวาทในพุทธปรัชญาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ก.

^{๒๖} พระมหาสำรวย ญาณส่วโร, “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒๒-๑๒๔.

ผิดอันเกิดขึ้นจากระดับบุคคลไปสู่ในระดับสังคมและนับวันยิ่งแพร่หลายฝังลึกถูกถ่ายทอดพฤติกรรมไปสู่เยาวชนในการลอกเลียนแบบ จึงเป็นที่มาว่า วันหยุดพีไทยก็มา วันไหนๆ คนไทยก็มา จะเห็นได้ในทุกเทศกาล ทั้งนี้เพราะขาดการเพิ่มพูนความรู้ทางธรรม ตามสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป ความสนใจในความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาแทนที่ “ความสนใจในคำสอนทางศาสนาของพุทธศาสนิกชน จึงเกิดความอยากได้อะไรก็มีไม่รู้จักพอของมนุษย์”^{๒๗} ทำให้สภาพการดำรงชีวิตของคนไทยขาดความสมดุล ในแต่ละวันจึงหมดไปแต่กับปัญหาเรื่องปากท้องและความทะยานอยากที่เกินตัว จนละเลยที่จะเจริญสติปัญญาทางธรรมด้วยการรับฟังในสิ่งที่ดีงาม มีทัศนคติเห็นว่าการเข้าวัดฟังเทศน์ หรือฟังธรรมเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ ไม่น่าสนใจ อีกทั้งสื่อต่างๆ ที่ออกมาล้วนแล้วแต่เป็นภาพลวงตาที่เพิ่มพูนกิเลสตัณหาการเข้าวัดฟังธรรมบำเพ็ญเพียรภาวนาในมิติต่างๆ ในปัจจุบันของคนไทยจึงเป็นเพียงพฤติกรรมที่กระทำต่อๆ กันมาเป็นรูปแบบ หรือพิธีกรรมแต่ขาดแก่นสาร คือ การฟังธรรมเพื่อให้เกิดปัญญานำไปใช้ในการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง ในทางที่ดีงาม เป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนทั้งชาติปัจจุบัน และชาติต่อไป ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นพระสังฆาธิการในพื้นที่จึงเห็นว่าควรที่จะต้องมีการศึกษารูปแบบของการสร้างและการพัฒนาเครือข่ายของโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ของพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี ว่าควรจะมีแนวทางดำเนินการไปอย่างไร และรูปแบบใดที่จะสามารถแก้ไขปัญหาลดอุปสรรคอันเกิดมาจากการดำเนินการตามโครงการดังกล่าวได้ และการสร้างและการพัฒนาเครือข่ายนั้นสามารถที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหาคาดดำเนินการตามโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ได้อย่างไร ผู้วิจัยหวังว่าการวิจัยครั้งนี้ หากดำเนินการวิจัยจนสำเร็จเสร็จสิ้นลงแล้วก็จะสามารถที่จะเป็นประโยชน์กับคณะสงฆ์และหน่วยงานของรัฐในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ของพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดกาญจนบุรีได้ รวมถึงเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายศีล ๕ ในจังหวัดอื่นๆ

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาพัฒนารูปแบบดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ แนวคิดโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย

^{๒๗} อมร อำไพรุ่งเรือง, “การศึกษาพฤติกรรมการรักษาและการล่วงละเมิดศีล ๕ ของพุทธศาสนิกชนกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ข.

๑.๓.๒ สภาพปัจจุบันและปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๓.๓ พัฒนารูปแบบดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบข่ายเนื้อหาของการศึกษาที่มุ่งเน้นเกี่ยวกับแนวคิดโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย สภาพปัจจุบันและปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของพระคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี การนำเสนอพัฒนารูปแบบดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวัดและชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรีเป็นพื้นที่ศึกษา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์และการออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การเก็บข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและการสร้างเครื่องมือประกอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ที่มีลักษณะการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ ประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อที่จะได้ทราบสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารโครงการ “โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕” จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ภายใต้ยุทธศาสตร์เชิงพุทธในการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง ประกอบด้วยขอบเขต ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาพัฒนารูปแบบการทำงานของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรีในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕” นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เพื่อให้ได้มุมมองเกี่ยวกับรูปแบบการทำงานของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี ในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยมีแหล่งข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย

๑) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

(๑) พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

(๒) พระไตรปิฎกอรรถกถาภาษาไทย ๙๑ เล่ม มหามกุฏราชวิทยาลัย พุทธศักราช

๒๕๔๘

๒) ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ

(๑) เอกสารประเภทตำราวิชาการ

(๒) รายงานการวิจัยวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์

(๓) บทความวิชาการจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

(๔) ข้อมูลจากภาคสนาม โดยการสำรวจสังเกตและสัมภาษณ์

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษาไว้ที่จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีประชากร ณ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๘ จำนวน ๘๓๗,๕๙๙ คน ชาย ๔๒๐,๔๖๗ คน หญิง ๔๑๗,๑๓๒ คน^{๒๘} เลือกแบบเจาะจง จำนวน ๕ อำเภอๆ ละ ๒ ตำบลๆ ละ ๑ หมู่บ้านหรือ ๑ ชุมชนพร้อมวัดที่ดำเนินการตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ได้แก่

ลำดับที่	ชื่ออำเภอ	จำนวนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนวัดและชุมชนตัวอย่าง
๑.	เมือง	๑๓	๑๐๑ หมู่บ้าน	๑
๒.	ท่าม่วง	๑๗	๑๕๔ หมู่บ้าน	๒
๓.	ท่ามะกา	๑๓	๑๓ หมู่บ้าน	๒
๔.	ไทรโยค	๗	๕๘ หมู่บ้าน	๑
๕.	พนมทวน	๘	๑๐๘ หมู่บ้าน	๓
รวม		๕๘	๔๓๔	๙

จำนวนพื้นที่ตัวอย่างแยกรายละเอียดได้ ดังนี้

๑. อำเภอเมือง

๑) ชุมชนบ้านใต้/วัดไชยชุมพลชนะสงคราม (พระอารามหลวง)

๒. อำเภอท่ามะกา

๑) ชุมชน/วัดดอนขมิ้น

๒) ชุมชน/วัดตะคร้ำเอน

๓. อำเภอท่าม่วง

๑) ชุมชนบ้านหนองขาว/วัดอินทาราม

๒) ชุมชนวัดวังขนายทายิการาม

๔. อำเภอไทรโยค

๑) ชุมชน/วัดน้ำตก

๕. อำเภอพนมทวน

๑) ชุมชนวังรัก/วัดวังรักราษฎร์บำรุง

๒) ชุมชนดอนจั่ว/วัดดอนจั่ว

๓) ชุมชนหนองสาหร่าย

รวม ๕ อำเภอ ๙ ชุมชน

^{๒๘}สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด, แผนพัฒนาจังหวัดกาญจนบุรี ประจำปีงบประมาณ พุทธศักราช ๒๕๕๘ - ๒๕๖๑, (กาญจนบุรี: สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด, ๒๕๕๘), หน้า ๒.

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยนี้ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำแนกเป็น ๓ กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑: ประชากรระดับผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ (Key Informants=KI)

กลุ่มที่ ๒: ประชากรระดับผู้ปฏิบัติ (Casual Informants=CI)

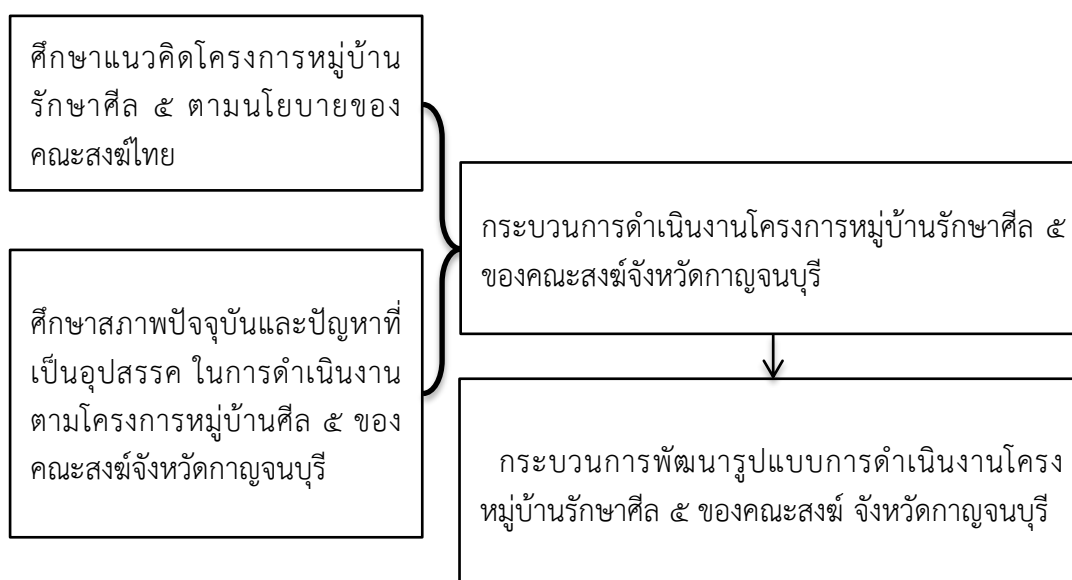
กลุ่มที่ ๓: ประชากรระดับทั่วไป หรือกลุ่มทั่วไป (General Informants=GI)

รวบรวมข้อมูลด้วย การสำรวจ (Survey) สังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) สนทนากลุ่มย่อยในพื้นที่ (Focus Group discussion) การจัดประชุมแบบ ประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ชุมชน / วัด ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ จะดำเนินการให้แล้วเสร็จ นับจากได้รับอนุมัติเค้าโครงวิทยานิพนธ์ ภายใต้กรอบและเงื่อนไขการทำวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพภูมิประกอบ ๑: กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบ หมายถึง การจำลองแนวความคิดหรือปรากฏการณ์ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง เพื่อความเข้าใจที่ง่ายขึ้นและเข้าใจถึงสภาพที่แท้จริงได้เป็นอย่างดี แนวคิด ทฤษฎี ที่ได้ศึกษามาจากสภาพของปัญหาในการทำงานลงพื้นที่และบูรณาการให้ดีขึ้น ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากันภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ เช่นการปฏิรูปการศึกษา เพื่อช่วยให้ตนเองและคนอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น

หมู่บ้านรักษาศีล ๕ หมายถึง การเผยแพร่หลักศีล ๕ ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้กับประชาชนทุกระดับ

คณะสงฆ์ จังหวัดกาญจนบุรี หมายถึง คณะสงฆ์ระดับจังหวัดในเขตการปกครองจังหวัดกาญจนบุรี และเขตการปกครองของคณะสงฆ์ระดับภาคที่ ๑๔ แห่งคณะสงฆ์ไทย

รูปแบบการทำงานของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรีในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ หมายถึง การจำลองหรือรูปแบบแนวความคิดของการรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรีในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อให้มีการประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

๑.๗ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยนี้มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่รวบรวมได้ ดังนี้

ก. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) แสดงอรรถาธิบายไว้ในหนังสือชื่อ “การพระศาสนา” สรุปได้ว่า “การปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์ หมายถึงพระภิกษุ (รวมถึงสามเณรด้วย) ในพระพุทธศาสนา มีหลักที่พึงเชื่ออยู่ ๓ คือ พระวินัย ๑ กฎหมายบ้านเมือง ๑ จาริต ๑ คือ พระบัญญัติของพระพุทธเจ้า จะเรียกว่าพระพุทธบัญญัติก็ได้ กฎหมายบ้านเมืองก็คือพระราชบัญญัติสำหรับคณะสงฆ์ จาริตคือ แบบแผนที่ได้ประพฤติปฏิบัติมาแล้ว หลักทั้งสามอย่างนี้เรียกได้ว่า เป็นกฎ ๓ อย่าง ที่พระสงฆ์พึงเชื่อฟัง การปกครองสงฆ์อาศัยหลักทั้งสามอย่างนี้ พระสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่รับปฏิบัติตามพระวินัย พระเถระผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์ มีหน้าที่ปกครองสหกิจวิหาริกอันเตวาลิกของตนๆ แต่ในสังฆกรรมทั้งปวงสงฆ์ยอมเป็นใหญ่ ไม่เลือกที่จะเป็นอุปัชฌาย์อาจารย์ หรือสหกิจวิหาริก อันเตวาลิก เมื่อมีกิจสงฆ์เกิดขึ้น จะต้องประชุมสงฆ์ และถือนมติเอกฉันท์เป็นหลัก ฉะนั้น การปกครองศิษย์เป็นสำคัญไป คล้ายกับบิดามารดาปกครองบุตรธิดาเป็นครอบครัวๆ ไป กับในลักษณะที่สงฆ์เป็นใหญ่ในสังฆกรรม คือการงานของหมู่ที่เป็นส่วนรวม ที่พูดกันว่า คล้ายระบอบประชาธิปไตย แต่ก็ไม่ตรงกันทีเดียว ในระบอบประชาธิปไตย รัฐสภามีหน้าที่ทางนิติบัญญัติเท่านั้น ไม่มีหน้าที่ทางบริหาร ส่วนทางคณะสงฆ์ไม่มีหน้าที่จะบัญญัติพระวินัยอะไรอีก เพราะพระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้พอเพียงแล้ว ทั้งใน อปริหานิยธรรมก็สอนไว้ว่า ไม่บัญญัติข้อที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ก่อนข้อที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้แล้ว สมาทานประพฤติในสิกขาบททั้งหลายที่ได้ทรงบัญญัติไว้แล้ว”^{๒๙}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ “นิติศาสตร์แนวพุทธ” สรุปได้ว่า “เกี่ยวกับระบบของการอยู่ร่วมกันในสังคมสงฆ์ว่า เกิดจากการที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบพระธรรมแล้วใช้วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างสังคม หรือชุมชนทางพระพุทธศาสนาขึ้น ซึ่งระบบของสงฆ์ได้อาศัยพระวินัยเป็นเสมือนหนึ่งเส้นด้ายในการร้อยรัดขัดเกลาพฤติกรรมของสังคมสงฆ์ให้เกิดการเรียนรู้พระธรรมและพระวินัยก็เป็นเสมือนหนึ่งแบบการศึกษาทำให้สมาชิกในสังคมสามารถ ที่จะควบคุมหรือปรับพฤติกรรม เพื่อที่จะสามารถเรียนรู้ และก้าวไปสู่เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาได้ ซึ่งในการบัญญัติพระวินัยถือว่าเป็นกฎหมายอย่างหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้

^{๒๙} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, **การพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๐-๑๑๑.

สมาชิกสามารถที่จะเข้าถึงธรรม นอกจากนั้น เมื่อมีพระธรรมวินัยแล้ว ในกฎเกณฑ์ของสงฆ์ก็จะต้องมีระเบียบวิธีการ หรือรูปแบบกระบวนการในการแก้ปัญหาอันเกิดจากการละเมิดพระธรรมวินัยนั้นด้วย ทั้งนี้ ก็เพื่อที่จะแก้ไขปัญหานั้นกำจัดคนที่ไม่ดี ออกไปจากหมู่ ซึ่งรูปแบบและกระบวนการดังกล่าว เรียกว่าอธิกรณ์สมณะ ซึ่งเป็นรูปแบบที่กำหนดขึ้น เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาคณะสงฆ์ที่เกี่ยวกับพระธรรมและพระวินัย”^{๓๐}

พระศรีสุทธีพงศ์ (สมส่วน ปฎิภาโณ) และคณะได้กล่าวไว้ใน “เอกสารประกอบการสอนรายวิชาพระวินัยปิฎก” สรุปได้ว่า “ในพระวินัย พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงบัญญัติไว้ล่วงหน้า เป็นกฎสำเร็จรูปก่อนมีความเสียหายเกิดขึ้น หากแต่เมื่อพระสงฆ์เกิดขึ้นและอยู่ร่วมกันจำนวนมาก มีความประพฤติเสียหายเกิดขึ้นในหมู่พระสงฆ์ พระองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามประพฤติเช่นนั้นอีกต่อไป ดังจะเห็นได้ว่า ในตอนต้นพุทธกาล คือ ตั้งแต่พรรษาที่ ๑ ถึงพรรษาที่ ๑๑ พระพุทธเจ้ายังไม่ได้ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ เพราะภิกษุสงฆ์ล้วนมีวัตรปฏิบัติที่ดีงาม ครั้นต่อมาในพรรษาที่ ๑๒ ขณะประทับอยู่ ณ เมืองเวรัญชา พระสารีบุตรกราบทูลอาราธนาให้ทรงบัญญัติสิกขาบท ดังปรากฏในเวรัญชกัณฑ์ว่า “ถึงเวลาแล้วพระพุทธเจ้าข้า ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าจะทรงบัญญัติสิกขาบท ทรงยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงแก่พระสาวกอันจะเป็นเหตุให้พรหมจรรย์ดำรงอยู่ได้นาน” ถึงกระนั้น พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงบัญญัติสิกขาบท เพราะในระยะนั้นภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นพระอริยบุคคลทั้งนั้น การรักษาศีลของภิกษุสงฆ์ในขณะนั้นจึงเป็นลักษณะจาริตประเพณีตามแบบอย่างพระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติมาที่เรียกว่าจาริตศีล”^{๓๑}

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตภาโณ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ “ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา” สรุปได้ว่า “ความเสื่อมของพระพุทธ ศาสนาเกิดจากสาเหตุ ๓ ประการ คือ (๑) เกิดขึ้นจากคนในเป็นพิษ คือการกระทำของพุทธบริษัทเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ภิกษุบริษัท (๒) ภัยที่เกิดขึ้นจากศาสนาอื่น ซึ่งศาสนาที่สามารถทำลายพระพุทธศาสนาได้มากในอดีต คือ ศาสนาพราหมณ์ อิสลาม และคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก (๓) ภัยที่เกิดจากลัทธิการเมือง คือ ลัทธิคอมมิวนิสต์ ที่สามารถยึดครองประเทศต่างๆ ที่เคยนับถือพระพุทธศาสนาไปแล้วเป็นจำนวนมาก เช่น ประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ รัสเซีย มองโกเลีย ทิเบต เกาหลีเหนือ เวียดนาม เขมรและลาว ส่วนหน้าที่ชาวพุทธที่จะต้องปฏิบัติ คือ (๑) บำรุงพระพุทธศาสนาด้วยการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาในด้านการศึกษา การเผยแผ่ การบริหาร การสร้างศาสนสถานต่างๆ (๒) บำบัด คือ การพยายามขจัดสิ่งที่เป็นพิษภัยอันตรายต่อความมั่นคงของพระพุทธ ศาสนาด้วยความไม่ประมาท (๓) บริหาร คือช่วยกันรับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนา ไม่ใช่โยนให้เป็นภาระของใครพวกใดพวกหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นงานที่ทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันทั้งด้าน ความเสื่อมและความเจริญ (๔) รักษา คือการรักษาความดีต่างๆ ที่มีอยู่ในพุทธศาสนา เพราะความดีเหล่านั้นได้แสดงให้เห็นแล้วว่าสามารถรักษาความเป็นไทยสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน เพื่อให้มรดกคือ

^{๓๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๒๕.

^{๓๑} พระศรีสุทธีพงศ์ (สมส่วน ปฎิภาโณ) และคณะ, **เอกสารประกอบการสอนรายวิชา: พระวินัยปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๒.

พระพุทธศาสนานี้ ได้เป็นมรดกที่ทรงคุณค่าสำหรับลูกหลานไทยซึ่งจะเกิดและเติบโตมารับผิตชอบประเทศชาติ พระพุทธ-ศาสนาและพระมหากษัตริย์ในโอกาสต่อไป”^{๓๒}

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวถึง ศีล ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ ได้ทรงมีพระดำรัสตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีกัลยาณศีล กัลยาณธรรม และกัลยาณปัญญา ย่อมเป็นผู้อยู่จบพรหมจรรย์ในพระธรรมวินัยนี้เราเรียกว่า อุดมบุรุษ ดังนี้

(๑) ภิกษุเป็นผู้มีกัลยาณศีล คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีศีล สำรวมในปาฏิโมกข์ (ศีลที่สำคัญของภิกษุ) สมบูรณ์ด้วยอาจารย์ และโคจร (มารยาท และการไปแต่ในที่ที่สมควร) เห็นภัยในโทษอันเล็กน้อยสมათานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ชื่อว่ามีกัลยาณศีล ดังที่กล่าวมา

(๒) ภิกษุเป็นผู้มีกัลยาณศีล ดังนี้แล้ว เธอจะชื่อว่ามี กัลยาณธรรม อย่างไรเล่าคือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ประกอบเนื่องๆ ซึ่งการอบรมในธรรมอันเป็นไปในฝ่ายแห่งการตรัสรู้ ธรรม ๓๗ ประการอยู่ เธอชื่อว่ามีกัลยาณธรรม ดังกล่าวมานี้แล

(๓) ภิกษุเป็นผู้มีกัลยาณศีล กัลยาณธรรม ดังนี้แล้ว จะชื่อว่ามี กัลยาณปัญญา อย่างไร ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะด้วยปัญญาอันยิ่งของตนในปัจจุบันอยู่ เธอชื่อว่ามี กัลยาณปัญญา อย่างนี้แลภิกษุผู้มีกัลยาณศีล กัลยาณธรรม กัลยาณปัญญา ดังนี้แล้วชื่อว่าย่จบพรหมจรรย์เราเรียกว่า “อุดมบุรุษ”^{๓๓}

วิคิน อินทสระ ได้ให้รายละเอียดไว้ในหนังสือเรื่อง “สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค” สรุปได้ว่า “ศีล” คือ เจตนาที่จะงดเว้นจากความชั่ว หรือทุจริต ท่านพุทธโฆสะนำเอาคำของพระสารีบุตรปฏิสัมภิทามรรคมาอธิบาย คือ เจตนา เจตสิก ความระวัง และการไม่ล่วงละเมิดข้อห้าม แล้วอธิบายว่า การงดเว้นจากกายทุจริต ๓ วจีทุจริต ๔ ชื่อว่า เจตนาศีล การงดเว้นจากมโนทุจริต ๓ ชื่อว่า เจตสิกศีล ความระวังหรือสังวรนั้น แบ่งเป็น ๕ คือ

๑) ปาฏิโมกข์สังวรหมายถึง การสำรวมระวังในสิกขาบทตามภูมิชั้นของตน เช่น ศีล ๕ เป็นศีลปาฏิโมกข์ของอุบาสกอุบาสิกา เป็นต้น

๒) สติสังวร ระวังกิดกันด้วยสติ

๓) ขันติสังวร คือ ระวังกิดกันบาปด้วย ญาณ คือ ความรู้เท่าทัน

๔) วิริยะสังวร ระวังกิดกันบาปด้วยความเพียรพยายามเพื่อความเข้าใจเราพอ กำหนดได้ว่า ศีล คือ เจตนาจะงดเว้นจากความชั่ว และการงดเว้นจากความชั่วอย่างคำว่า ศีลธรรม ศีล หมายถึง การเว้นชั่ว และธรรมหมายถึง การทำดี^{๓๔}

^{๓๒} พระเทพดิลก (ระแบบ จิตฺตาโณ), ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓-๔๓.

^{๓๓} สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๔๑-๔๒.

^{๓๔} วิคิน อินทสระ, สาระสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๔๔), หน้า ๕-๖.

จำลอง ดิษยวณิช ได้กล่าวเรื่องศีลวิสุทธิไว้ในหนังสือชื่อ “จิตวิทยาของความดับทุกข์” สรุปได้ว่า ศีลวิสุทธิ คือ ความบริสุทธิ์แห่งศีล บุคคลที่สมบูรณ์ด้วยศีลจตุปาริสุทธิศีล ท่านแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

(๑) ปาฏิโมกข์สังวรศีล คือ ศีลที่ช่วยให้ผู้รักษาพ้นจากอบายภูมิจากอบายภูมิทั้ง (นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดียรฉาน) องค์ธรรม ได้แก่ ศีล ๕ สำหรับ คฤหัสถ์ ศีล ๘ ได้แก่ อุบาสก อุบาสิกา ศีล ๑๐ สำหรับสามเณร และศีล ๒๒๗ สำหรับพระภิกษุในปาฏิโมกข์สังวรศีลนี้รักษาได้เฉพาะความประพฤติทางกาย และวาจาเท่านั้น ส่วนทางใจนั้นไม่สามารถรักษาได้

(๒) อินทรีย์สังวรศีล คือ การสำรวมระวัง หรือ การรักษาอินทรีย์ทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ เพื่อไม่ให้บาปอกุศลเกิดขึ้นได้ องค์ธรรม ได้แก่ สติเป็นประธาน เมื่ออินทรีย์ทั้ง ๖ ได้มีการกระทบกับอารมณ์ทั้ง ๖ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์เกิดการเห็น การได้ยิน การรู้รส การสัมผัสและการนึกคิด ต้องตั้งสติกำหนด เพื่อป้องกันไม่ให้วิรณ์เข้ารบกวนถ้าสติกำลังพอ โลภะ โทสะ โมหะ ก็เกิดไม่ได้ สามารถรักษาศีลไว้ได้ ทำให้ศีลบริสุทธิ์และไม่ต่างพร้อย

(๓) อาชีวะปาริสุทธิศีล คือ การเว้นจากการกระทำทางกาย และทางวาจาที่เกี่ยวกับมิจฉาชีพ ต้องเลี้ยงชีพโดยความเป็นสัมมาอาชีวะ ถ้าเป็นฆราวาส ต้องเว้นจากมิจฉาชีพต่างๆ บรรพชิต ต้องเว้นจากทุสกะ คือ เว้นจากอาหารที่ได้ทำให้ตระกูลเสียเจตนาเสียศรัทธาและอเนสนา คือ อาการที่ไม่ควรแสวงหาอาชีพในทางที่ผิด

(๔) ปัจจยสันนิสิตศีล บางที่เรียกว่า ปัจจยนิสิตศีล คือ ศีลที่อาศัยปัจจัย ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค พระภิกษุหรือฆราวาสก็ตามเมื่อบริโภคนปัจจัย ๔ ต้องพิจารณาด้วยว่า ปฏิสังขยา องค์ธรรม ได้แก่ ปัญญินทรีย์เจตสิก จะต้องพิจารณาก่อน บริโภคปัจจัย ๔ ด้วยโยนิโสมนสิการ เพื่อไม่ให้วิชชาและตัณหาเกิดขึ้น^{๓๕}

นนท์ ธรรมสถิตย์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ “พระพุทธศาสนาและสังคมไทย” สรุปได้ว่า ความเสื่อมของพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียนั้น เป็นเพราะเหตุใหญ่ ๒ ประการ คือ

๑) เพราะเหตุภายใน (ภัยภายใน) ของพระพุทธศาสนา เช่น ความเสื่อมทางด้านศีลธรรม และการแตกแยกในสังฆมณฑล

๒) เพราะเหตุภายนอก (ภัยภายนอก) เช่น การทำลายล้างของลัทธิหรือศาสนาอื่น^{๓๖}

สุกิจ ชัยมุสิก ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “พุทธศาสนากับรัฐ: มิติความสัมพันธ์” สรุปได้ว่า “พระพุทธศาสนากับความสัมพันธ์แห่งรัฐ หมายถึง ผู้นำฝ่ายศาสนาและอาณาจักรมีความใกล้ชิดกัน ร่วมกันทำงานประสานประโยชน์เพื่อประชาชน ฝ่ายพุทธจักรก็ทำหน้าที่แนะนำหลักการดำเนินชีวิต ตามวิถีธรรมแก่ประชาชนซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้ และรู้จักฝึกอบรมจิต ฝึกอบรมปัญญา อยู่ร่วมกันด้วยความสงบประพฤติปฏิบัติชอบ

^{๓๕} จำลอง ดิษยวณิช, จิตวิทยาของความดับทุกข์, (เชียงใหม่: พิมพ์ที่บริษัทกลางเวียงการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒๘-๑๒๙.

^{๓๖} นนท์ ธรรมสถิตย์, พระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: กิตติชัยสาสน์, ๒๕๓๓), หน้า ๓๕.

ประโยชน์ก็จะตกแก่แผ่นดินเอง ส่วนฝ่ายอาณาจักรทำหน้าที่ให้ความสุขทางกายภาพ ให้ความสะดวกสบายด้วยปัจจัย ๔ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ รัฐในฐานะผู้ประกันความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน มีหน้าที่ให้การคุ้มครองป้องกันอุปถัมภ์บำรุง สดับธรรม เชิดชูธรรมประพฤติดำเนินธรรมและปกครองแผ่นดินโดยธรรม ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง แสดงให้เห็นว่ารัฐมีหน้าที่ในการดำรงรักษาสืบทอดธรรมใน พระพุทธศาสนา รัฐที่ดีจะต้องนำของดีในศาสนานั้น ๆ ออกมาใช้ประโยชน์ในลักษณะการบูรณาการ “รัฐให้อาหารทางกาย ศาสนาให้อาหารทางใจ” รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนในกิจการพระศาสนาเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน การที่ประชาชนเข้าใจและปฏิบัติตามหลักศาสนากันมากขึ้น ผลที่จะสะท้อนออกมาสู่รัฐคือ การปกครองได้รับการยอมรับทางใจ ประชาชนให้ความร่วมมือในกิจกรรม ย่อมทำให้รัฐมั่นคงและพัฒนาไปด้วยดี เพราะไม่ต้องจ้างตำรวจ ทหาร และพนักงานของรัฐเพิ่มขึ้น เนื่องจากประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครองมากขึ้น ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง มีเสรีภาพในการประกอบศาสนกิจทางศาสนาที่ตนนับถือในกรอบพิธีกรรมที่ไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ”^{๓๓๗}

สมภาร พรหมทา ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “มนุษย์กับศาสนา” สรุปได้ว่า “ศาสนาเป็นสถาบันหนึ่ง ที่คำจูนสังคมมนุษย์ ความแตกต่างระหว่างคนกับสัตว์ คือ คนมีศาสนา ส่วนสัตว์ไม่รู้จักศาสนา เมื่อสัตว์เป็นทุกข์หรือหิวอดกล้ว มันไม่มีที่ไป ไม่มีที่พึ่งทางใจ แต่เมื่อมนุษย์ประสบภาวะเดียวกันนี้ มนุษย์จะหันเข้าหาศาสนา ศาสนาเป็นสิ่งแปลก ความรู้ในสังคมสมัยใหม่ดูเหมือนจะขัดแย้งกับศาสนา แต่ในสังคมสมัยใหม่นี้แหละที่ศาสนาเองกลับเป็นหลักยึดเหนี่ยวที่มั่นคงหลักหนึ่งของผู้คน คนที่มีผู้ติดตามมากที่สุดในสมัยนี้ไม่ใช่ชนกการเมืองผู้มีวาทีเย็บคม หรือนักปรัชญาที่น่าเสนอความคิดอย่างหลักแหลม แต่คือนักบวชหรือครูในศาสนา นักพยากรณ์อนาคตของโลกคนหนึ่งเชื่อว่าศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ดนี้จะเป็นศตวรรษแห่งการกลับมาของศาสนา คำพยากรณ์นี้ไม่ใช่คำพยากรณ์จากความเชื่อทางศาสนา แต่เป็นคำทำนาย จากข้อมูลที่ปรากฏ ดร. ฮาร์วีย์ ค็อกซ์ ซึ่งเป็นผู้บรรยายวิชาศาสนาที่มิกซ์ศึกษาลงทะเบียนเรียนมากที่สุด ในมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เมืองเคมบริดจ์ซึ่งเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดนี้อาจเรียกได้ว่า พาราณสี ณ ฝั่งแม่น้ำซาร์ล เพราะเมืองนี้เต็มไปด้วยโบสถ์วิหารและศาสนสถานจากตะวันออก บรรยายากาศเหมือนเมืองพาราณสีในอินเดียโบราณไม่มีผิด นักวิชาการด้านศาสนาที่สำคัญอีกคนหนึ่งของอเมริกาชื่ออลัน วัตตส์ เคยทำนายว่า อีกไม่นานนี้ ศาสนาจะรุ่งเรืองในอเมริกาเพราะคนเริ่มอึดและเบื่อหน่ายกับวัตถุแล้ว เขายังกล่าวเล่นๆ ว่า อีกห้าสิบปีข้างหน้าคนอินเดียจะพากันนั่งรถยนต์หรู ๆ ในขณะที่คนอเมริกาจะหันไปนั่งสมาธิตามถ้ำ สมัยหนึ่ง สังคมมนุษย์อาจขึ้นชมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แต่เมื่อผ่านไปสักระยะหนึ่งมนุษย์จะเรียนรู้ว่าสิ่งที่วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีให้แก่เรานั้น เป็นแต่เพียงความสุขสบายทางวัตถุ เนื่องจากมนุษย์ตระหนักดีว่า ลึก ๆ แล้วเราต้องการหลายสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุ ด้วยเหตุผลนี้ศาสนาจึงยังดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในสังคมสมัยใหม่ที่วัตถุเจริญรุ่งเรือง และศาสนานั้นเองจะเวียนกลับมาอยู่ในใจมนุษย์อีกครั้งเมื่อผ่านพ้นช่วงเวลาของความหลงใหลชั่วคราวในวัตถุนั้นแล้ว”^{๓๓๘}

^{๓๓๗} สุกิจ ชัยมุสิก, **พุทธศาสนากับรัฐ: มิตติความสัมพันธ์**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๘๘.

^{๓๓๘} สมภาร พรหมทา, **มนุษย์กับศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕-๒๖.

พิน ดอกบัว ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “วัดและพระสงฆ์ทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” สรุปได้ว่า “พระพุทธศาสนาในเมืองไทยจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับฝ่ายบรรพชิตเป็นสำคัญ ถ้าฝ่ายบรรพชิตดีก็จะนำฝ่ายคฤหัสถ์ไปทางถูกต้องตามพระธรรมวินัย พระพุทธศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรือง แต่ถ้าตรงกันข้าม พระพุทธศาสนาก็จะเสื่อมลง หากจะเทียบพระพุทธศาสนาเหมือนรถยนต์ ฝ่ายบรรพชิตก็เปรียบเหมือนล้อหน้า ฝ่ายคฤหัสถ์ก็เปรียบเหมือนล้อหลัง อันธรรมดาล้อหลังแม้จะมีพลังขับเคลื่อนล้อหน้าให้หมุนไปได้ แต่ก็ต้องไปตามล้อหน้าฉันนั้น”^{๓๙}

พระธรรมวรนายก (โสภาส นิรุติเมธี) ได้อธิบายไว้ในหนังสือชื่อ “ธรรมปริทัศน์ ๔๖” สรุปได้ว่า “พระพุทธศาสนาถือว่าสูงสุด ซึ่งอยู่ในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และนโยบายคณะสงฆ์ภายใต้รัฐธรรมนูญว่า ให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาและปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของบ้านเมือง เพื่อดำรงสมณธรรม ปฏิบัติสมณกิจให้เกิดการพัฒนา การมั่นคงถาวร และเรียบร้อยดีงามแห่งพระพุทธศาสนา ทั้งเพื่ออำนวยประโยชน์สุขแก่ประชาชนและสังคมสืบต่อไป จนไม่มีเวลาเหลือไว้ให้ทำความเสื่อมเสียตลอดถึงสถาบันสงฆ์และประเทศชาติโดยให้พระอุปัชฌาย์และเจ้าคณะพระสงฆ์ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกชั้นมีจิตสำนึกรับผิดชอบ ควบคุมดูแลสอดส่องและส่งเสริมโดยยึดหลักว่าพระภิกษุเป็นฐานรองรับวัด วัดเป็นฐานรองรับคณะสงฆ์ พระสงฆ์เป็นฐานรองรับพระพุทธศาสนา”^{๔๐}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ เรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ไทย” สรุปได้ว่า “โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยสุโขทัยนี้ มีลักษณะสอดคล้องคู่ขนานกับการจัดโครงสร้างการปกครองประเทศโดยที่มีพ่อขุน หรือพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของทั้งฝ่ายอาณาจักรและฝ่าย ศาสนจักร ... ก่อนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์แต่ละครั้ง รัฐควรทำการวิจัยถึงผลได้ผลเสียที่จะตามมา พร้อมกับจัดประชุมสัมมนาพระสงฆ์และคฤหัสถ์ผู้เกี่ยวข้องเพื่อตรากฎหมายที่เหมาะสมสำหรับคณะสงฆ์ ควรทราบ”^{๔๑}

แสวง อุดมศรี กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์” สรุปได้ว่า “อาณาจักรกับศาสนจักรเป็นสถาบันหลักที่ดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยบรรพกาล บางครั้งสถาบันทั้ง ๒ นี้ดำรงอยู่ในลักษณะสนับสนุนส่งเสริมกันและกัน บางครั้งก็ขัดแย้งกัน บางครั้งก็พยายามแสดงบทบาทสะท้อนออกมาในลักษณะคล้ายกับต้องการที่จะครอบงำสถาบันของกันและกัน เพื่อให้สถาบันของตนมีความยิ่งใหญ่และเกรียงไกรที่สุดในสังคมแต่เพียงสถาบันเดียว ถ้าประชาชน ซึ่งเป็นตัวกลางในฐานะเป็นพลเมืองของอาณาจักรและเป็นศาสนิกของศาสนจักรรู้ไม่เท่าทันต่อบทบาทที่แต่ละฝ่าย ได้แสดงออกไป อาจลุกฮือขึ้นมาประท้วงประหาร เช่นฆ่าล้างผลาญชีวิตกันให้ล้มตายลงไป เป็นจำนวนมากก็ได้ การปกครองคณะสงฆ์ คือ การบังคับ

^{๓๙} พิน ดอกบัว, วัดและพระสงฆ์ทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: ศิลปะบรรณาการ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๑๕.

^{๔๐} พระธรรมวรนายก (โสภาส นิรุติเมธี), ธรรมปริทัศน์ ๔๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๕๙.

^{๔๑} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๗๙.

ใช้กฎหมายและการตัดสินกรณีขัดแย้งเกี่ยวกับการตีความหมายและการใช้กฎหมาย ซึ่งทุกคนในสังคมจะต้องยอมรับและปฏิบัติตาม หากมีใครขัดขึ้นไม่ยอมรับหรือทำความเดือดร้อนมาสู่คนอื่น ย่อมจะได้รับโทษตามแต่ฐานานุโทษ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้ใครมาทำความเดือดร้อนวุ่นวายให้เกิดขึ้นแก่สังคม และเพื่อเป็นการคุ้มครองคนที่ยอมรับปฏิบัติตน ตามกฎเกณฑ์ทางสังคม หรือกฎหมายให้ดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข”^{๔๒}

พระธรรมสุธี (พีร์ สุชาโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “คู่มือศูนย์ปฏิบัติการพระวินยาธิการคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร” สรุปได้ว่า พระวินยาธิการถือว่าเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่งของการปกครองสงฆ์เพื่อคอยช่วยเหลือเจ้าคณะสงฆ์ ทำหน้าที่คอยตรวจตราแนะนำดูแลแก้ไขให้พระภิกษุสามเณรประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย กำจัดคนพาลอภีบาลคนดี ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา มิให้เกิดความเสียหายโดยส่วนรวมในฐานะที่พระวินยาธิการมีส่วนร่วมอันสำคัญในการทำหน้าที่ป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นแก่คณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา ดังนั้น พระวินยาธิการจะต้องมีความความรู้ความสามารถและฉลาดในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติและมีหลักปฏิบัติเป็นแนวเดียวกันของพระวินยาธิการ ก่อนที่พระวินยาธิการจะออกปฏิบัติงานในการตรวจตราพื้นที่ดูแลพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติปฏิบัติไม่เหมาะสมแก่สมณวิสัย หรือมีอาจารย์ไม่สมควรปฏิบัติผิดพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบคำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน เพื่อป้องกันการผิดพลาด เพื่อความสะดวกและความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ ให้พระวินยาธิการควรได้ปรึกษาหารือกับเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่เสียก่อน เพื่อหาช่องทางและวิธีการที่เหมาะสมในการดำเนินการเพื่อให้งานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สำเร็จสมประสงค์ตามที่ต้องการ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยถูกต้องดีงามของทางคณะสงฆ์ วัด และเพื่อการพัฒนาสภาพของพระพุทธศาสนา^{๔๓}

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญญการ) กล่าวไว้ในหนังสือ “แนวโน้มนโยบายพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า” สรุปได้ว่า “บทบาทที่ถือว่าเป็นภารกิจเร่งด่วนของพระสงฆ์ คือ การเข้าไปทำหน้าที่ “วิศวกรสันติภาพ” เพื่อเสริมสร้างความปองดองให้เกิดขึ้นแก่สังคมไทยตามนโยบายของรัฐบาล และข้อเสนอแนะของคณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อความปองดองแห่งชาติที่ว่า บุคลากรทางศาสนาควรเพิ่มบทบาทในการลดความแตกแยก ส่งเสริมสันติภาพและแก้ไขความขัดแย้งในสังคมโดยสันติวิธี ฉะนั้น ทุกฝ่ายควรให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูหลักศีลธรรมและจริยธรรม พร้อมทั้งสนับสนุนให้สถาบันศาสนาเข้ามามีบทบาทในการลดความขัดแย้งและยุติการใช้ความรุนแรง ... การปกครองในระบอบประชาธิปไตยยังมีความเชื่อว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ดี มีจุดเริ่มต้นมาจากพลเมืองที่ดี พระสงฆ์ถือ

^{๔๒} แสง อุดมศรี, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๓๓๕.

^{๔๓} พระธรรมสุธี (พีร์ สุชาโต), คู่มือศูนย์ปฏิบัติการพระวินยาธิการคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐.

เป็นพลเมืองของประเทศชาติที่ควรเข้าไปทำหน้าที่ในการช่วยเหลือพัฒนา “คนดี” ให้กลายเป็น “พลเมืองที่ดี” ของประเทศชาติและของโลก”^{๔๔}

อำนาจ บัวศิริ กล่าวไว้ในเอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง “พระที่ทำลายศาสนา: จะทำอะไร ใครจะจัดการ” สรุปได้ว่า “พระ ในความรู้สึกของคนทั่วไปส่วนใหญ่ชอบที่จะนึกถึงบุคคลที่สละชีวิตทางโลกอย่างผู้ครองเรือน ดำเนินชีวิตไม่เหมือนคนสามัญทั่วไป แต่เป็นผู้ใฝ่ศึกษาเล่าเรียนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางศาสนา น้อมรับการฝึกฝนอบรมให้ประพฤติปฏิบัติตนเคร่งครัดอยู่ในศีลอยู่ในธรรม หมั่นบำเพ็ญเพียรทางจิต เพื่อการลด ละ ขจัดขัดเกลากิเลสเครื่องเศร้าหมองในจิตใจให้หมดไปมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ตนเองพ้นจาก “ความทุกข์” ไปสู่ปลายทางสุดท้าย คือพระนิพพาน และในระหว่างที่พระได้ทำการศึกษาเล่าเรียนฝึกฝนอบรมตนเองอยู่นั้น ท่านได้เกิดความรู้ความเข้าใจความซาบซึ้งศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้นเป็นลำดับ และตระหนักว่าหลักธรรมทั้งหลายเหล่านี้เป็นชุมทรัพย์ทางปัญญาที่ทรงคุณค่ามหาศาล เหลือจะประมาณนับ ท่านจึงได้ปฏิบัติหน้าที่ตามพุทธโอวาท คือนำความรู้เรื่องหลักธรรมเหล่านั้นมาเผยแผ่สู่ประชาชน โดยการเทศนาสั่งสอน อบรม และวิธีการอื่นๆ ที่เหมาะสม เพื่อต้องการให้คนมีหลักศาสนาเป็นที่พึ่ง ที่ยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิตอย่างมีสาระแก่นสาร สร้างความสุขให้แก่ตนเองและครอบครัวได้ ทำให้ประชาชนอยู่กันอย่างไม่เบียดเบียนกัน สังคมก็จะอยู่กันอย่างสันติสุข ผลจากการเผยแผ่นี้เอง ทำให้เกิดศาสนิกเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ทำให้เห็นว่า พระได้ทำหน้าที่ส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นกิจวัตร ทั้งนี้ไม่ใช่แค่การเผยแผ่พระศาสนาเท่านั้น แต่รวมไปถึงการสร้างวัดที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณร และเป็นแหล่งการศึกษาเรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมแก่พระภิกษุสามเณรเอง เยาวชนและประชาชนทั่วไป การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในชนบท การอำนวยความสะดวกในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดถึงสาธารณสงเคราะห์คนทั่วไปอีกด้วย ดังนั้น เรื่องที่กำหนดไว้เป็นประเด็นฟังดูแล้วน่ากลัวเพราะเป็นการพูดถึงพระที่ทำลายศาสนา ซึ่งขัดแย้งกับเนื้อความที่กล่าวแล้ว แต่ก็เป็นเรื่องที่ปฏิเสธไม่ได้ เพราะข่าวที่ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์หรือสื่อต่างๆ เป็นระยะ นั้น จะมีเรื่องพระที่มีพฤติกรรมผิดเพี้ยนไปจากสมณสาธูปที่คนทั่วไปรับรู้อย่างต่อเนื่อง”^{๔๕}

นพรัตน์ เบญจวัฒนานันท์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กล่าวกับหนังสือพิมพ์โพสทูเดย์ว่า “การดำรงไว้ซึ่งความเป็นสถาบันหลักของชาติ ไม่ให้ต้องเสื่อมโทรมไปมากกว่านี้ โดยต้องระบุให้ชัดเจนเช่นกันว่า สถาบันศาสนาก็ต้องมีกฎหมายคุ้มครองไม่ให้เกิดกระบวนการบ่อนทำลาย สถาบันพระมหากษัตริย์มีกฎหมายว่าไม่ให้ล่วงเกิน แต่สถาบันศาสนาขณะนี้ยังไม่มี คิดว่าถึงเวลาแล้วที่ต้องออกกฎหมายว่า หากใครลบหลู่ดูหมิ่นหรือทำให้เสื่อมเสียก็ควรมีโทษทางอาญา เช่น ด่าพระพุทเจ้า โจมตีพระพุทเจ้า ว่าคำสอนของพระพุทเจ้า ศีล ๕ ใช้ไม่ได้ เป็นเรื่องโกหกหลอกลวง ก็ต้องมีกระบวนการฟ้องร้องและมีโทษทางอาญา ... ปัญหาที่

^{๔๔}พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญยากกร), แนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พีปกรณ, ๒๕๕๗), หน้า ๗-๘.

^{๔๕}อำนาจ บัวศิริ, “พระที่ทำลายศาสนา: จะทำอะไร ใครจะจัดการ”, เอกสารเย็บชุดประกอบการบรรยาย, หน้า ๑-๒.

เกิดขณะนี้ เนื่องจาก ๑ ความไม่ทันสมัยของกฎพระองค์ ทำให้สับสนล่าช้า หรือ ๒ ความจงใจช่วยเหลือปกปิดกันแล้วไม่มีการลงโทษ และไม่มีใครฟ้องร้อง แต่หลังจากนี้ไปประชาชนทั่วไปฟ้องร้องได้หมด ... เราฝังใจมานานกับผ้าเหลือง จึงมีคำพูดกันว่า ชั่วช่างชี ดีช่างสงฆ์ คือ ปล่อยๆ ไปตามสบาย ซึ่งบางคนก็อาจจะเห็นว่าไม่เป็นไร เราถือว่าถ้าพระชั้ว ก็ต้องจัดการ ... พระต้องเปลี่ยนบทบาท แทนที่จะนั่งอยู่ในวัดเฉยๆ ก็ต้องเป็นพระธรรมทูตสัญจร ออกไปเยี่ยมชาวบ้านเพื่อสร้างแรงจูงใจ มีขชัณนารีทำแบบนี้ เราควรจะทำบ้าง ...”^{๔๖}

สรุปว่า เหตุปัจจัยที่ทำให้พระมหจรรย์หรือศาสนา ดำรงอยู่ได้ไม่นาน เพราะพระศาสดาไม่ทรงชวนขยายที่จะแสดงธรรมและบัญญัติพระวินัยไว้ และเหตุปัจจัยที่พระมหจรรย์หรือศาสนา ดำรงอยู่ได้นาน เพราะพระศาสดาทรงชวนขยายที่จะแสดงธรรมและบัญญัติพระวินัยไว้แก่พระสาวก อนึ่ง พระสัทธรรมจะดำรงอยู่ได้ไม่นาน เพราะบุคคลอยู่อย่างไม่เคารพในพระศาสดา พระธรรม พระสงฆ์ สิกขา และพุทธบริษัทด้วยกันไม่ศึกษาธรรม ไม่ปฏิบัติธรรม แต่พระสัทธรรมจะดำรงอยู่ได้นาน บุคคลต้องปฏิบัติตรงกันข้าม นอกจากนี้ ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความเสื่อม และความเจริญของพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของการปฏิบัติ ส่วนหลักพุทธธรรมไม่มีเจริญและเสื่อม สาเหตุแห่งความเสื่อมหรือความไม่มั่นคงของพระพุทธศาสนาเกิดจากภัยของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีทั้งภัยภายนอกพระพุทธศาสนา และภัยภายในพระพุทธศาสนา ภัยภายในเกิดจากการไม่ประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ส่วนภัยภายนอกเกิดจากผู้นับถือศาสนาอื่น หรือผู้ไม่มีศาสนาเลยมุ่งเผยแพร่ศักดานุภาพของพวกตน และผู้วิจัยเห็นว่า การควบคุมดูแลการปฏิบัติตนหรือรูปแบบการทำงานของพระสงฆ์จะทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ยาวนานเท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะให้พระพุทธศาสนาเถรวาทบริสุทธิ์มั่นคงดำรงอยู่ได้นาน อันจะเป็นมรดกตกทอดแก่ผู้นับถือพระพุทธศาสนาต่อไป

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระวิมาน คมภิรปญโญ ได้ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์ศีล ๕ ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ เป็นการศึกษาการสร้างสันติภาพของหมู่บ้านสาวะถี และหมู่บ้านพระลับ ในจังหวัดขอนแก่น” ผลการศึกษาพบว่า “สันติภาพเป็นสภาวะที่ปราศจากความรุนแรงทุกรูปแบบ ทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น รวมถึงสิ่งแวดล้อมด้วย ครอบคลุมถึงความรุนแรงทางจิตใจที่ส่งผลกระทบทางตรง และ ทางอ้อม ต่อโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรม การนำศีล ๕ มาเป็นรากฐานของการสร้างสันติภาพนั้น ควรกระทำไปพร้อมกับการปรับโครงสร้างสังคมแนวราบ ด้วยรูปแบบวัฒนธรรมแบบเมตตากรุณา และสันติวิธี ส่วนโครงสร้างแนวตั้ง ควรนำไปใช้จัดโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม กระบวนการยุติธรรม และการศึกษา การเชื่อมโยงสังคมทั้งระดับจุลภาคจนถึงมหัพภาคด้วยศีล ๕ นี้จะช่วยทำให้เกิดสันติภาพเชิงบวก และเป็นการแก้ปัญหารากเหง้าของความขัดแย้ง และความรุนแรงในรูปของต้นเหตุ มานะ ทิฐิ และอกุศลมูล ส่วนรากฐานของสันติภาพเชิงคุณค่าซึ่งเป็นมโนธรรมสำนึกที่ทำให้เกิดความตระหนักถึงมนุษยธรรมสากล ทั้งความเสมอภาค ความยุติธรรม ภราดรภาพ สัมพันธภาพ ดุลยภาพ และความเคารพ

^{๔๖} นพรัตน์ เบญจวัฒนานันท์, **บทสัมภาษณ์**, โพสต์ทูเดย์รายวัน, ๒๕ ส.ค. ๕๗, หน้า A ๖.

ศักดิ์ศรีของมนุษย์ มรรควิธีจะเข้าไปจัดการกับรากเหง้าที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรง ทั้งหมดมีความเชื่อมโยงกันทั้งโครงสร้าง คุณค่าชีวิต และการควบคุมกิเลสภายใน”^{๔๗}

พระครูอดุลสรนิเทศและคณะ ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำศีล ๕ ไปใช้ ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า “นักเรียนมีความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวเป็นบางครั้งมากกว่าทุกครั้ง มีความสนใจในพระพุทธศาสนา ด้วยการไปวัดฟังเทศน์ทางวิทยุและโทรทัศน์ ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและมีการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งทำบุญตักบาตร การอ่านหนังสือธรรมะและศึกษาหลักสูตรพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่วนความรู้ที่นักเรียนยังมีความรู้เกี่ยวกับศีล ๕ ไม่ถูกต้องหลายประการ เช่น ศีลแปดว่าอะไรก็ตอบผิดมากกว่าตอบถูก แต่ก็มี การนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันนานๆ ครั้ง และครั้งเว้นครั้งมากกว่าทุกครั้ง และมีการละเมิดศีลข้อที่ ๓ คือ การจับมือถือแขนเพศตรงข้าม มากกว่าไม่จับและพูดให้พ่อแม่เสียใจมากกว่าด้วย ส่วนผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ ชั้นปี อายุ ที่พักอาศัย ผลการเรียนรู้ในเทอมที่ผ่านมา การขอคำปรึกษาพ่อแม่/สมาชิกในครอบครัว และความสนใจในพระพุทธศาสนา รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับศีล ๕ มีผลต่อการปฏิบัติและรักษาศีล ๕ ของนักเรียน ส่วนปัจจัยที่เหลือไม่มีผลต่อการปฏิบัติและรักษาศีล ๕ นอกจากนี้ นักเรียนยังมีข้อเสนอแนะให้เพื่อนนักเรียนไม่ดื่มสุราและของมีเมา และลักขโมยรวมทั้งไม่พูดปด แต่ให้มีสติ ไม่ฆ่าสัตว์ แต่ต้องเป็นคนที่มีจิตสงบด้วย ส่วนผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกอาจารย์ของทั้ง ๓ โรงเรียนสอดคล้องกันว่า นักเรียนยังมีการรักษาศีลทั้ง ๕ ข้อได้ไม่ครบ โดยเฉพาะข้อที่ ๑ และข้อที่ ๔ แต่ปัจจัยที่สำคัญคือ พ่อ-แม่ ครอบครัว โรงเรียน และครูที่ต้องเป็นต้นแบบที่ดีที่จะให้นักเรียนรักษาศีล”^{๔๘}

โสวิทย์ บำรุงภักดี ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ศีล ๕ ในพระไตรปิฎก” ผลการศึกษาพบว่า “เป้าหมายในการปฏิบัติตามศีล ๕ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นเป้าหมายหลัก เพื่อเป็นบาทฐานของก่อให้เกิดปัญญา และนำไปสู่ความหลุดพ้น ส่วนเป้าหมายรองเป็นขั้นของศีลโดยเฉพาะ คือ การขัดเกลาตนเอง ให้คนแต่ละคนในครอบครัว ชุมชน และสังคมมีความสุขตามอัตภาพของตนๆ ความหมายตรงนี้ คือ ศีล ๕ ช่วยฝึกให้มีความประพฤติ และความประพฤติเป็นระเบียบแบบแผน หรือการบังคับบัญชาตนเองให้อยู่ในระเบียบแบบแผน ตลอดทั้งการใช้ระเบียบแบบแผนต่างๆ เป็นเครื่องจัดระเบียบความประพฤติความเป็นอยู่ของแต่ละคน นอกจากนี้ศีล ๕ ยังเป็นไปเพื่อส่งเสริมสนับสนุนสังคมให้มีความสุข เพราะสังคมเป็นที่อยู่ของคนหมู่มาก เมื่อคนหมู่มากมีศีล เป็นหลักสำหรับดำเนินชีวิตแล้ว ก็จะเป็นสังคมที่มีความสุขความเจริญตลอดไป ๑) ศีลเป็นไปเพื่อเสริมความดีงามของชีวิต ที่ว่าศีลเป็นเครื่องควบคุมกายวาจาให้เรียบร้อย โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมความดีงามให้เกิดขึ้นกับชีวิต คือ เว้นจากกายทุจริต ๓ ได้แก่

^{๔๗}พระวิมาน คมภิรปญโญ, “การศึกษาวิเคราะห์ศีล ๕ ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

^{๔๘}พระครูอดุลสรนิเทศและคณะ, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่”, *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์*, (สถาบันวิจัยญาณสังวร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

ปาณาติบาต อทินนาทาน และกาเมสุมิจฉาจาร และจากวจีหุจรีต ๑ ได้แก่มุสาวาท ซึ่งรวมเรียกว่า กรรมกิเลส ๔ กายวาจาที่จะดำเนินไปสู่หลักการแห่งความประพฤติปฏิบัติชอบ ๓ ประการ คือ (๑) กายสุจรีต ความประพฤติดีทางกาย (๒) วจีสุจรีต ความประพฤติดีทางวาจา (๓) มโนสุจรีต ความประพฤติดีทางจิตใจ ศิลยังเป็นเครื่องป้องกันคนผู้มิมีศีลไม่ให้มีจิตคิด และทำบาปในฐานะ ๔ ประการ ได้แก่ (๑) เกิดความลำเอียงเพราะชอบ หรือฉันทาคติ (๒) เกิดความลำเอียงเพราะไม่ชอบ หรือโทสาคติ (๓) เกิดความลำเอียงเพราะเขลา หรือโมหาคติ (๔) เกิดความลำเอียงเพราะกลัว หรือภยาคติ เมื่อคนผู้ไม่ถูกฐานะทั้ง ๔ เข้าครอบงำ ก็จะมีชีวิตที่ไม่ดำเนินไปสู่ทางแห่งความเสื่อม ๖ ประการ ได้แก่ (๑) ตีฆ่าสุรา และของมีนเมา (๒) เที่ยวกลางคืน (๓) เที่ยวดูการละเล่น (๔) เล่นการพนัน (๕) คบคนชั่วเป็นมิตร (๖) เกียจคร้านทำการงาน ๒) ศิลที่เป็นไปเพื่อความดีงามระหว่างมนุษย์กับสังคม พฤติกรรมภายนอกเป็นอย่างไร ก็เนื่องมาจากคุณธรรมภายในอีกเช่นกัน ธรรมที่เกิดจากความมีศีลซึ่งเป็นพฤติกรรมภายนอก จึงเป็นสิ่งที่แสดงความดีงามหรือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมได้เป็นอย่างดี ได้แก่ หลักยึดเหนี่ยวจิตใจคนที่เรียกว่า สังคหวัตถุ ๔ ซึ่งในแต่ละข้อแห่งหลักการนี้ล้วนเป็นไปเพื่อความดีงามระหว่างมนุษย์กับสังคม เมื่อมนุษย์ช่วยเหลือกันตามหลักการอย่างนี้ ก็จะทำให้สังคมเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จนเป็นสังคมที่มีเอกภาพ และมีความสุขสงบตลอดไป นอกจากมนุษย์มีการช่วยเหลือกันตามหลักที่กล่าวนั้นแล้ว มนุษย์ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างกันอีกมาก จำเป็นที่มนุษย์จะต้องมีหลักสำหรับคบหาสมาคมระหว่างกัน คนที่ควรคบเรียกว่ามิตรแท้มี ๔ จำพวก ได้แก่ มิตรมีอุปการะมาก และไม่ควรคบ มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มิตรแนะนำประโยชน์ และมิตรมีความรักใคร่ และคนที่ไม่ควรคบเรียกว่ามิตรเทียม ๔ จำพวก ได้แก่ คนปกอลอก คนดีแต่พูด คนหัวประจบ และคนชวนฉิบหาย พร้อมกันนี้หลักที่เป็นไปเพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม ด้วยมีการคบค้าสมาคม และมีการประพฤติปฏิบัติต่อกัน ตามวิถีทางที่สังคมยอมรับ เรียกว่าการมีปฏิภิกิริยาโต้ตอบต่อกัน เช่น ครูกับศิษย์ พ่อแม่กับลูก นายจ้างกับลูกจ้าง ซึ่งเรียกว่าทศ ๖”^{๔๔}

พระวรเมศร์ ฝาคำ ได้ศึกษาเรื่อง “ศีล ในคัมภีร์ลัณนาเรื่อง “อานิสงส์ศีลเส้นเดียว” ผลการศึกษาพบว่า “ศีล ในคัมภีร์อานิสงส์ศีลเส้นเดียว มีความสอดคล้องกันกับศีลในพระไตรปิฎก ในด้านความหมาย ลักษณะ รส ปัจจุปฏิฐาน และอานิสงส์ กล่าวคือศีลในพระไตรปิฎก และศีล ในคัมภีร์เรื่อง อานิสงส์ศีลเส้นเดียว คือ การสำรวม กาย วาจาให้เรียบร้อยดีงาม ละเว้นจากสิ่งที่เป็นอกุศลทั้งปวง ลักษณะของศีลในพระไตรปิฎก และในคัมภีร์อานิสงส์ศีลเส้นเดียว ต่างก็มีการทรงไว้ซึ่งกุศลธรรม เป็นลักษณะ คือ การสำรวม กาย วาจา ให้เว้นจากทุจริตทั้งปวง รสของศีลในพระไตรปิฎกและในคัมภีร์อานิสงส์ศีลเส้นเดียว ก็คือ ความปิติเบิกบานใจ หรือ อากาที่ใจได้ลิ้มรสความเบิกบาน ปัจจุปฏิฐานของศีล คือ ความสะอาดทางกายวาจา และใจ และมีหิริ (ความละอายแก่ใจ) โอตตปปะ (ความเกรงกลัวต่อบาป) เป็นปทัฏฐานเหมือนกัน แต่ในคัมภีร์อานิสงส์ศีลเส้นเดียว มุ่งเน้นในเรื่อง ศีล ของคฤหัสถ์ อันได้แก่ ศีล ๕ และศีล ๘ อีกทั้งการรักษาศีลในคัมภีร์อานิสงส์ศีลเส้นเดียวนั้นเป็นการรักษาศีล ข้อที่ ๓ คือกาเมสุมิจฉาจาร เพียงข้อเดียว และยังได้รับอานิสงส์ของการรักษาศีลเพียงข้อเดียวนั้นอย่างหาที่สุดมิได้ โดยผู้ที่มีสัจจะ

^{๔๔}โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, “ศึกษาวิเคราะห์ศีล ๕ ในพระไตรปิฎก”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

ตั้งใจรักษา ไม่ให้บกพร่อง ก็ได้รับอานิสงส์ของการรักษาศีล คือ ได้ทั้งทรัพย์สมบัติ ตามที่ตนต้องการ ทำให้ชีวิตอยู่รอดปลอดภัย และเมื่อเกิดความเลื่อมใสแล้ว ต่อมาก็ได้รักษาศีลทั้ง ๕ ข้อ อย่างบริบูรณ์ และมีองค์ประกอบอื่นๆ ท้ายที่สุดก็ได้บรรลุโสดาบัน ทั้งนี้ก็เพราะอานิสงส์ศีลเส้นเดียว หรือเพียงข้อเดียวที่ตนได้ปฏิบัติอย่างจริงจังเป็นอันดับแรก”^{๕๐}

พระชัยณรงค์ วิทิต (รื่องมะรุต) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม” ผลการศึกษาพบว่า “ศีล ๕ เป็นหลักมนุษยธรรม เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤตินอกใจ การไม่พูดเท็จ และการไม่ดื่มสุราเมรัย ศีล เป็นที่ตั้งแห่งกุศลธรรมเป็นลักษณะ มีความปรกติทางกายวาจาเป็นที่ตั้ง โดยมีองค์ประกอบของศีล ๕ แต่ละข้อ คือ เจตนา เป็นความไม่กำกวมทางกาย และวาจา ให้พ้นจากความชั่วทั้งปวง ย่อมมีความสงบสันติสุขในชีวิตปัจจุบัน และอนาคต เป็นอานิสงส์ และในตรงกันข้าม โทษของการละเมิดศีล เป็นเหตุให้ประมาทเป็นบ่อเกิดแห่งภัยเวร โดยประการต่างๆ ย่อมประสบทุกข์ทั้งในปัจจุบัน และสัมปรายภพ บั่นทอนความก้าวหน้า ความเจริญ และความสงบสันติสุขในการดำเนินชีวิต พฤติกรรมของมนุษย์ เป็นผลอันเกิดจากการปฏิบัติโดยอาศัยระบบต่างๆ ทางร่างกาย และจิตใจ คือ ระบบประสาท กล้ามเนื้อ ระบบต่อม และสิ่งเร้าสิ่งแวดล้อมต่างๆ ทำให้เกิดความรู้สึกรู้สึกนึกคิดสภาวะจิตใจที่รับรู้อารมณ์ จึงแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมาทางกาย วาจา และใจ และแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่ออารมณ์นั้นๆ ทั้งด้านที่ดี และในด้านที่ไม่ดี กล่าวคือ พฤติกรรมด้านที่ไม่ดี เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาต่อโลกภายนอก ที่ประกอบด้วยการประพฤตินอกใจ ศีล ๕ มีการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตินอกใจ การพูดเท็จ การดื่มสุราเมรัย และขาดความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลในการตัดสินใจ ส่วนพฤติกรรมด้านที่ดี เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาต่อโลกภายนอก ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต มีหิริ โอตตัปปะ มีเมตตากรุณาประพฤติชอบทางกายวาจา และใจ เป็นที่ตั้ง หลักศีล ๕ ประยุกต์พัฒนาพฤติกรรมที่ไม่ดี คือ การนำหลักศีลไปประพฤติปฏิบัติพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคมที่ประพฤตินอกใจ ศีล ให้ประพฤติชอบทางกายวาจา และใจ โดยอาศัยองค์ธรรมในศีล ๕ ประการ คือ “เจตนา” เป็นเครื่องงดเว้นพฤติกรรมที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นมาทางกายวาจา และใจ เพื่อให้ ลด ละ เลิก เว้น พฤติกรรมที่ไม่ดี เป็นพื้นฐานให้เกิดคุณธรรมต่างๆ คือ ความมีเมตตา กรุณา มีหิริ โอตตัปปะ ความซื่อสัตย์สุจริตให้ดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนา หลักศีล ๕ ประยุกต์พัฒนาพฤติกรรมที่ดี คือ การนำหลักศีลไปประพฤติปฏิบัติโดยประกอบด้วยธรรมหลายๆ อย่าง โดยอาศัยจิตใจเป็นที่ตั้ง ให้ความประพฤติชอบทางกายวาจา มีความสงบเรียบร้อยมากยิ่งขึ้น คือ (๑) มีเจตนาตั้งใจเว้น (๒) มีเจตสิก คือ ความงดเว้น (๓) มีความสังวรด้วยสติ (๔) มีความไม่กำกวมกิเลสอย่างหยาบทางกายวาจา จึงเป็นศีลประกอบด้วย

^{๕๐} พระวรเมศร์ ผาคำ, “การวิเคราะห์เรื่องศีลในคัมภีร์ลัณนาเรื่องอานิสงส์ศีลเส้นเดียว”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓), บทคัดย่อ.

สติสัมปชัญญะ มีความสำรวมระวัง ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสงบสันติ ดำเนินชีวิตถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนา และดับทุกข์ได้ในที่สุด”^{๕๑}

พระมหาภาสิต สุภาสิโต (สุขวรรณคดี) ได้ศึกษาเรื่อง “การรักษาศีล ๕ ของนักศึกษาภาคสมทบ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์” ผลการวิจัยพบว่า “นักศึกษามีการรักษาศีล ๕ บางวันมากกว่าทุกวัน มีความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่ในระดับสูง และมีความสนใจในพระพุทธศาสนา มาก แต่มีการศึกษาหลักธรรมในวันอาทิตย์มีน้อย ส่วนความสนใจในพระพุทธศาสนา และการศึกษาหลักธรรมบางข้อ มีความสัมพันธ์กับการรักษาศีล ๕ คือ ๑) การพูดคุยหรือสนทนาธรรมกับเพื่อนๆ ๒) มีโอกาสไปพักที่วัดและอยู่ปฏิบัติธรรม ๓) ศึกษาธรรมจากหลักสูตรพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ๔) ศึกษาธรรมจากโครงการเข้าค่ายคุณธรรม ๕) ศึกษาธรรมจากการอ่านหนังสือธรรมะและสิ่งตีพิมพ์ มีความสัมพันธ์กับระดับการรักษาศีล ๕ คือ $P < 0.05$ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ นักศึกษายังได้เสนอแนะว่าควรส่งเสริมให้มีการปฏิบัติธรรม รักษาศีล และรู้โทษของการละเมิดศีลด้วย”^{๕๒}

พระอุบล กตปุณโญ (แก้ววงษ์ล้อม) ได้ศึกษาเรื่อง “ศีลเป็นหลักความประพฤติทางกาย วาจา และการเลี้ยงชีพสุจริตโดยมีเจตนาเป็นเครื่องประพฤติดังนั้นจากทุกจริต” ผลการศึกษาสรุปว่า “การฝึกอบรมตนในทางที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกายกับใจ ศีลเมื่อประพฤติตรงตามหลักการสภาพจิตใจจะเป็นอิสระจากตัณหา คุณธรรมที่มีฐานมาจากศีลย่อมมีคุณค่าที่รักษาและส่งเสริมคุณภาพของจิตใจ ประโยชน์ที่ต้องการจากศีล คือการควบคุมความประพฤติ ป้องกันไม่ให้ตกไปสู่ความชั่ว จิตใจสงบจากกิเลส เป็นสมาธิที่ส่งคุณค่า สนองปัญญาที่เกื้อกูลแก่การกำจัดอวิชชา และความบริสุทธิ์หลุดพ้น ดังนั้น ศีลจึงเป็นหลักความประพฤติที่ต่อเนื่องกันตามเหตุผลเป็นระบบจริยธรรมเพราะผู้ปฏิบัติจะประพฤติได้ถูกต้องก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจในระบบและเหตุผลที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานอยู่ด้วยการปลูกฝังให้มีศีลด้วยการเรียนรู้มีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดีการสั่งสอนที่ถูกต้องก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจในระบบและเหตุผลที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานอยู่ด้วยการปลูกฝังให้มีศีลด้วยการเรียนรู้มีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดีการสั่งสอนที่ถูกต้องนำหลักการมาประพฤติปฏิบัติอย่างต่อเนื่องด้วยความไม่ประมาท ศีลในทางด้านสังคม ซึ่งมุ่งเน้นฝ่ายของวินัย ย่อมครอบคลุมการจัดระเบียบด้านนอกทั้งหมดรวมถึงข้อกำหนดกฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียมและข้อปฏิบัติ กิจกรรมทั้งหลายของหมู่ชน ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และสภาพที่ควรจัดได้ให้ความสัมพันธ์กับด้านจิตใจส่งผลออกมาสู่สังคม คุณค่าของศีลทางสังคม คือ สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการปรับการแสดงออกทางกาย วาจา ให้เรียบร้อยเกื้อกูลในความเป็นอยู่ร่วมกันด้วยดี จิตใจของสมาชิกในสังคมประกอบด้วยเมตตาและกรุณา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ทำ

^{๕๑}พระชัยณรงค์ วิทิต (รองมะรุต), “การประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๕๒}พระมหาภาสิต สุภาสิโต (สุขวรรณคดี), “การรักษาศีล ๕ ของนักศึกษาภาคสมทบ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัยในพระราชูปถัมภ์”, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, (สถาบันวิจัยญาณสังวร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

ให้เกิดสภาพความเป็นอยู่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจต่างๆ เพื่อเข้าถึงจุดหมายที่พึงงามโดยลำดับจนถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต ศิลปินจึงมีความเข้มงวดกวดขัน เคร่งครัด หยิบยืม ประณีต ด้วยเหตุผลที่ต้องสัมพันธ์เกื้อกูลในการปฏิบัติธรรม นั่นคือความสงบใจเป็นไปเพื่อสมาธิ แม้เพียงศิลปะ ๕ ที่ประพาดอย่างถูกต้อง ก็จัดว่าเป็นผู้มีศิลปะอย่างบริบูรณ์สำหรับสมาชิกในสังคมปัจจุบัน”^{๕๓}

พระสมพงษ์ ดิग्ฆมโม ได้ศึกษาเรื่อง “แนวคิดเรื่องมูสาวาทในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการศึกษาพบว่า “คนส่วนมากมักเข้าใจว่า การพูดความจริงจะทำให้สูญเสียประโยชน์ แต่การพูดเท็จจะช่วยให้รักษาผลประโยชน์ไว้ได้ คนส่วนใหญ่จึงมักเลือกที่จะพูดเท็จมากกว่าความจริง และแพร่หลายในทุกสาขาอาชีพ และหากพิจารณาตามแนวพุทธปรัชญา ศิลปะมูสาวาทเป็นสิ่งที่ไม่ควรละเมิดเป็นอย่างยิ่งมีความผิดทุกกรณีมีโทษมากเช่นเดียวกับศิลปะข้ออื่น ควรที่จะพูดแต่ความจริงที่เป็นประโยชน์ และถูกกาลเทศะในจังหวะที่เหมาะสมเท่านั้น”^{๕๔}

พระมหาสำราญ ญาณสวโร (พินดอน) ได้ศึกษาเรื่อง “ผลกระทบจากการล่วงละเมิดศิลปะข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย” ผลการศึกษาพบว่า “มีผลกระทบแก่สังคมโดยรวมได้แก่ ด้านสังคมไทย เป็นเรื่องที่ชาวโลก ตีติเยน (โลกวัชชะ) นำความอับอายเสื่อมเสียมาสู่วงศ์ตระกูล เหตุเพราะคนที่เสพสุราเมรัย และของมีนเมาจะกระทำทุกอย่างได้โดยมีรู้ตัว อาจเมาแล้วฆ่าสัตว์เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน เมาแล้วพูดปดหลอกลวงโกหกทำผิดเพราะหมดความละอายเกรงกลัวต่อการทาสั่งทั้งปวงส่วนผลกระทบต่อนองนั้น เป็นโทษทางธรรมที่ให้ผลในชาตินี้ทำให้สติปัญญาเสื่อมถอย ทำให้ผู้อื่นขาดความเคารพยำเกรงไม่น่าเชื่อถือ และสุดท้ายอาจปัญญาเสื่อมถอยกลายเป็นคนบ้า”^{๕๕}

พระครูสุนทรธรรมธาดา (สายัน บวบชม) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัญหา และทางออกของการดื่มสุราที่มีผลกระทบต่อนสังคมไทย” ผลการศึกษาพบว่า “ปัญหาจากการดื่มสุราในสังคมไทยก่อให้เกิดปัญหาเป็นลูกโซ่เกี่ยวเนื่องไปถึง ความฟุ้งเฟ้อ ความยากจน ครอบครัแตกแยกมีปัญหา ก่อให้เกิดอาชญากรรมต่างๆ อุบัติเหตุ โรคภัยรุมเร้า การสูญเสียทรัพยากรบุคคลนำไปสู่การสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม เพราะความเชื่อผิดๆ ที่คิดว่าการดื่มสุราเป็นวัฒนธรรมและส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทยที่ยึดถือปฏิบัติกันมานาน ทำให้ผู้คนในสังคมมองว่าการดื่มสุราเป็นเรื่องปกติ แม้กระทั่งงานบุญก็ยังไม่วางการดื่ม ผลของการดื่มสุรานอกจากทำให้ขาดสติ ขาดความยับยั้งชั่งใจแล้วยังทำให้เกิดการกระทำความรุนแรงเป็นปัญหาให้กับสังคมทางออกในการแก้ปัญหาการดื่มสุราด้วย หลักธรรม ๓ ประการ ได้แก่ อบายมุข ๖ เบญจศีล และ

^{๕๓} พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ล้อม), “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศิลปะที่มีต่อสังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), บทคัดย่อ.

^{๕๔} พระสมพงษ์ ดิग्ฆมโม, “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมูสาวาทในพุทธปรัชญาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), บทคัดย่อ.

^{๕๕} พระมหาสำราญ ญาณสวโร, “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศิลปะข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

สติสัมปชัญญะ นอกจากนี้ยังต้องแก้ปัญหาสุขภาพจิตด้วยการส่งเสริมการใช้ชีวิตในครอบครัวให้มีความอบอุ่น ด้วย หลักธรรมาธรรม และ หลักทศ ๖ ในสังคาลสูตร สำหรับการแก้ปัญหาการดื่มสุราในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคม คือ ๑) การใช้ขันติ โสรัจจะ ๒) เบญจธรรม และ ๓) ทิฏฐธรรม มิกัตถธรรม เพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมใจของคนที่เคยเกี่ยวข้องกับสุรา ให้ละความต้องการที่จะดื่ม สร้างอนาคตด้วยการขยันหาทรัพย์ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต รักษาทรัพย์ที่หามาได้ รู้จักควบคุมตนเป็นเพื่อน และการเลี้ยงชีวิตของตนให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของอยู่”^{๕๖}

พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนะเรื่องศีล ๕ ในข้อการฆ่าสัตว์” ผลการศึกษาพบว่า “ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า การดำเนินชีวิต โดยไม่ต้องฆ่าสัตว์ชนิดใดเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะว่าประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าการฆ่าสัตว์ไม่ใช่สิ่งที่ผิดธรรมชาติ และยังพบว่ามีทั้งกลุ่มที่เห็นว่าการไม่ฆ่าสัตว์มีประโยชน์ และไม่มีประโยชน์ สำหรับประโยชน์จากการไม่ฆ่าสัตว์ คือ ประโยชน์ด้านจิตใจและประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ในกลุ่มนักวิชาการ เห็นว่าการเว้นจากการฆ่าสัตว์เป็นประโยชน์สำหรับการไม่เบียดเบียนมนุษย์ด้วยกัน และการไม่เบียดเบียนกันและกันระหว่างมนุษย์ และสัตว์อันจะช่วยให้เกิดความเมตตากรุณาต่อกันมากขึ้น”^{๕๗}

พระมหาอิสระ สันเปี้ย ได้ศึกษาเรื่อง “ปัญหาอทินนาทานตามพุทธจริยศาสตร์” ผลการศึกษาพบว่า “การปฏิบัติอย่างเคร่งครัดต่อหลักศีลธรรมหรือจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐานตลอดชีวิตเป็นเรื่องยากมาก เพราะเมื่อเผชิญสถานการณ์บางอย่างที่เป็นเหตุจูงใจให้กระทำอทินนาทาน แม้ว่าบางครั้งรู้ว่าผิดศีลธรรม และผิดกฎหมายก็ตามแต่ก็ยังตัดสินใจเลือกทำผิดเพราะไม่สามารถเอาชนะใจตนเองได้”^{๕๘}

พระมหาปัญญา ขยปญโญ (ดาบพลหาร) ได้ศึกษาเรื่อง “กาเมสุมิจฉาจารกับปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน” ผลการศึกษาพบว่า “ปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยส่วนหนึ่งมาจากเรื่องของกาม และพฤติกรรมการเสพกามของแต่ละบุคคลที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจวัตถุนิยมเชิงบริโภคนิยมให้ความสำคัญต่อความสุขทางกายเป็นเรื่องสำคัญมีค่าสูงสุดในชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งนับวันจะเพิ่มปริมาณมากขึ้นโดยลำดับ แต่ทัศนะต่อการดำเนินชีวิตแบบเจตุนิยมที่ถือความสุขที่แท้จริงอยู่ที่จิตใจนั้นกับมีปริมาณลดลงโดยลำดับ หลักความจริงทางศีลธรรมถูกเมินเฉยจากระดับบุคคลจนถึงระดับสังคม อันเป็นปัญหาสาหัสเกินกว่าหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งจะแก้ปัญหาเยี่ยวยาให้หายขาดได้”^{๕๙}

^{๕๖} พระครูสุมนธธรรมธาดา (สายัน บวบขม), “ศึกษาปัญหาและทางออกของการดื่มสุราที่มีผลกระทบต่อสังคมไทย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๕๗} พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ, “การศึกษาทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธไทยปัจจุบัน ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒).

^{๕๘} พระมหาอิสระ สันเปี้ย, “การวิเคราะห์ปัญหาอทินนาทานตามพุทธจริยศาสตร์ เถรวาทในบริบทสังคมไทย”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

^{๕๙} พระมหาปัญญา ขยปญโญ (ดาบพลหาร), “กาเมสุมิจฉาจารกับปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก” ผลการศึกษาพบว่า “รูปแบบของการปกครองทางการเมืองมี ๒ รูปแบบ คือ การปกครองแบบราชาธิปไตย ที่ผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้เดียวในการปกครองรูปแบบนี้คือ พระราชาและการปกครองแบบสามัคคีธรรม ซึ่งมีชนชั้นสูงมีอำนาจ และมีลักษณะใกล้เคียงกับรูปแบบการปกครองแบบอภิชนาธิปไตยในปรัชญากรีก ส่วนรูปแบบการปกครองในพระพุทธศาสนานั้นมีพัฒนาการโดยเริ่มต้นจากพระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์ในฐานะธรรมราชา จนกระทั่งพระพุทธองค์มองให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการปกครอง จึงเป็นรูปแบบของการปกครองเฉพาะตน และอีกรูปแบบหนึ่งคือ หลักการของการปกครองแบบราชาธิปไตย ได้แก่ หลักธรรมต่างๆ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้จำนวนมากเพื่อเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งในการใช้อำนาจของผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองแบบราชาธิปไตยมีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้เดียว และหลักการของการปกครองแบบสามัคคีธรรมมีหลักการปกครองที่สำคัญคือ อปริหาณธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อสร้างความสามัคคี และหลักธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง ส่วนหลักการของการปกครองของคณะสงฆ์นั้นมีพระธรรมวินัยเป็นหลักการปกครองสำคัญ ซึ่งคณะสงฆ์ต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย”^{๖๐}

วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร” ผลการศึกษาพบว่า

๑. สถานภาพทั่วไปของผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานอยู่ อบต.จี้วราย ร้อยละ ๑๓.๐๐ เป็นเพศชาย ร้อยละ ๘๓.๕๐ ดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ ๘๕.๐๐ ได้รับเลือกตั้งดำรงตำแหน่งมา ๑ วาระ ร้อยละ ๔๖.๐๐ มีอายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี ร้อยละ ๘๘.๐๐ มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ ๓๕.๐๐ มีสถานภาพแต่งงานแล้ว ร้อยละ ๘๙.๐๐ มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๕๐.๐๐ นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ ๙๙.๐๐ เคยบวชเป็นภิกษุ สามเณรหรือบวชชีพรหมณ์ถือศีลอุโบสถ ในพระพุทธศาสนา ร้อยละ ๖๘.๐๐ เคยบวชใช้เวลานาน ๑ - ๓ เดือน ร้อยละ ๓๔.๕๐ แต่ไม่เคยศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ร้อยละ ๘๐.๐๐ ส่วนที่เคยได้ศึกษาโดยการอ่าน/ฟังเทปธรรมะ ร้อยละ ๔.๐๐ และเคยศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่ใช้เวลานานมากกว่า ๑ ปี ร้อยละ ๒.๐๐

๒. ผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร มีพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันโดยรวมอยู่ในระดับมาก ๓. ผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตรที่มีเพศ ตำแหน่ง อายุ เคยบวชเป็นภิกษุ สามเณร หรือบวชชีพรหมณ์ถือศีลอุโบสถในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

^{๖๐}นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง, “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

ที่ปฏิบัติงานอยู่สำนักงานอบต. ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรม การนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๔. ปัญหา แนวทางการแก้ไข และแนวทางส่งเสริม การนำ ศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน จากผู้บริหาร และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ได้แก่ ส่งเสริมให้กินเจ หรือมังสวิรัตเพื่อสุขภาพมากขึ้น ครอบครัวต้องดูแลเอาใจใส่ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตตั้งแต่ยัง เด็กๆ ปลุกจิตสำนึกให้นึกถึงปัญหาที่จะตามมา และรณรงค์เรื่องการแต่งกายสุภาพแบบไทย รัก นวลสงวนตัว เข้มงวดเรื่องวัฒนธรรมภาษา และต้องปลูกฝังให้เป็นคนซื่อสัตย์ รณรงค์ให้ความรู้ เรื่องพิษภัยของการดื่มสุรายาเสพติด^{๒๑}

สรุปว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ศึกษา ระบบสังคมที่ยึดโยงอยู่กับระบบทุนนิยม มีผล ต่อการพัฒนาประเทศชาติตามระบบเศรษฐกิจที่เน้นการเพิ่มผลผลิตในปัจจุบัน ได้ก่อให้เกิดการเอา ไรต์เอาเปรียบในสังคม เกิดระบบแข่งขันทำให้ค่านิยมที่ต้งาม ความเชื่อเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีทางการ ดำเนินชีวิต บุคคลเกิดแรงขับที่ต้องการสนองความต้องการทางวัตถุ มีการเบียดเบียนกันทั้งทางตรง และทางอ้อม เช่นการจับปล้น ฆ่าเพื่อประสงค์เอาทรัพย์สิน ตลอดจนข่าวอาชญากรรมต่างๆ ที่ปรากฏ ตามหน้าหนังสือพิมพ์ทุกวันนี้ เนื่องมาจากการที่มนุษย์เราไม่มีศีลธรรมประจำใจเมื่อมองในสังคมโลก จะสังเกตเห็นว่า สภาพการณ์ของโลกในปัจจุบันนี้ ตกอยู่ในภาวะหื่นกระหายแย่งชิงผลประโยชน์ซึ่ง กันและกัน โดยใช้กำลังประหัตประหารกัน ด้วยกำลังอาวุธยุทโธปกรณ์ต่างๆ เพื่อที่ตัวเองจะได้ครอง ความเป็นใหญ่ การสร้างหรือการพัฒนาอาวุธมีมาช้านานแล้ว ทั้งในด้านรูปแบบและอำนาจการ ทำลายล้าง ทั้งนี้การสร้างอาวุธดังกล่าวได้เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาควบคู่กับความขัดแย้ง ระหว่างมนุษย์ อาวุธเหล่านี้มีอำนาจการทำลายล้างมากขึ้นและนำภัยที่ร้ายแรงมาสู่สังคม ถึงแม้ว่า มนุษย์เราจะอ้างว่านำอาวุธเหล่านี้มาใช้เพื่อป้องกันความขัดแย้ง หรือเพื่อประโยชน์ของประเทศก็ ตาม แต่สุดท้ายก็เพื่อการทำลายล้างกันนั่นเอง ทั้งนี้ก็เพื่อผลประโยชน์หรือความร่ำรวยของประเทศ ผู้ผลิตอาวุธเหล่านั้น การลักขโมย การฉ้อโกง หรือที่เราได้เห็นได้ฟังตามสื่อต่างๆ เช่น วิทยู โททัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ คือการทุจริตคดโกง สิ่งเหล่านี้มีอยู่ทุกยุคทุกสมัย คนที่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลสตัว นี้ต่างก็พากันอ้างไปต่างๆ นานา แล้วแต่เหตุผลของแต่ละบุคคลและเหตุผลที่อ้างกันมากที่สุดคือ เพราะความยากจนเป็นเหตุ ส่วนการที่จะหาคำตอบของการลักขโมยนั้นตอบได้ยาก เพราะขึ้นอยู่กับ ตัวบุคคล การลักขโมยเป็นต้นเป็นเหตุก่อแหวและภัยให้แก่ผู้ก่อ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเดือดร้อน ให้แก่สังคมที่ตนอาศัยอยู่อีกด้วย

การทะเลาะหรือความแตกร้างในสถาบันครอบครัว ส่วนใหญ่แล้วมักจะเกิดจากเรื่องกาม เป็นเหตุแทบทั้งสิ้น เช่นคู่สามี-ภรรยาเกิดความหึงหวงกัน เกิดความระแวงสงสัยว่า สามีหรือภรรยาไป มีภรรยาหรือสามีใหม่ ทำให้ต้องหย่าร้างหรือจบลงด้วยการฆ่ากันในที่สุด เมื่อครอบครัวแตกแยกแล้ว บรรดาบุตร-หลาน ก็ขาดที่พึ่งขาดความอบอุ่น อาจจะหาทางออกของชีวิตในทางที่ผิด และเกิดเป็น ปัญหาของสังคมในที่สุด บุคคลในสังคมมีพฤติกรรมทางวาจาที่บ่งบอกถึงความไม่น่าเชื่อถือถ้อยคำพูด ที่ก่อให้เกิดความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน อันทำให้เกิดปัญหาทางสังคมประการหนึ่ง เช่นการโกหก

^{๒๑} วิไลพร อุณเจ้าบ้าน, “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร”, *ปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ.

การหลอกลวง ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันสามารถพิจารณาได้จากสถานที่ต่างๆ ที่บุคคลต้องประพาศเกี่ยวข้องต่อกัน ซึ่งนำความวุ่นวายมาสู่สังคมจนกลายเป็นปัญหาที่บั่นทอนความสงบสุขในสังคม สุราจัดเป็นเครื่องดื่มอันเป็นเหตุให้มึนเมา เมื่อมึนเมาแล้วก็เผลอหรือขาดสติ ทำให้ตั้งอยู่ในความประมาท การเสพสุรานั้นเป็นที่นิยมกันทั่วโลก เราสามารถสังเกตได้จากร้านอาหารหรือภัตตาคารต่างๆ ทั้งที่ตัวของสุราเองนั้นแทบจะไม่มีประโยชน์ต่อร่างกายเลย อีกทั้งยังกลับจะมีโทษมากกว่า แต่คนก็กลับนิยมกันมากขึ้นทุกวัน ปัญหาและอาชญากรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการดื่มสุราที่ทำให้ใจของผู้ดื่มมีความฮึกเหิม และไม่สามารถควบคุมตนเองได้ จึงทำสิ่งต่างๆ ด้วยความประมาท ฉะนั้นเพื่อต้องการควบคุม การพูด การกระทำ และการประกอบอาชีพที่มีเจตนาทุจริต หรือความคิดที่เบียดเบียน มนุษย์เราจึงควรมีศีลธรรม เพื่อรองรับการกระทำเหล่านั้น เนื่องมาจากมนุษย์ในสังคมยุคปัจจุบันนี้ค่อนข้างจะห่างเหินศีลธรรม จึงทำให้สังคมโลกทุกวันนี้วุ่นวายจนหาสันติภาพได้ลำบาก ด้วยเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือไม่รู้จักทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้อง ไม่ทำหน้าที่ของตนให้บริบูรณ์ ดังนั้นจึงควรมีศีลธรรม เพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดสันติสุข ความเจริญก้าวหน้าแก่ตนเอง ครอบครัวและผู้อื่นด้วย

๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ศึกษาพัฒนารูปแบบการทำงานของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรีในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก เก็บข้อมูลด้วยวิธี การสำรวจ (Survey) สังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion) ในพื้นที่ และการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ชุมชน / วัด ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย เพื่อทราบแนวคิดโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย สภาพปัจจุบันและปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี และการนำเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรีจากผู้เชี่ยวชาญและสมาชิกผู้สนใจทั่วไป แล้วนำประเด็นที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข ก่อนที่จะสอบปิดเล่มและได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ ดังนี้

๑.๘.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาพัฒนารูปแบบการทำงานของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรีในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕” มีลักษณะแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย

๑. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาค้นคว้ารวบรวมเรียบเรียงเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น

๑) เอกสารชั้นปฐมภูมิ

(๑) พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

(๒) พระไตรปิฎกอรรถกถาภาษาไทย ๙๑ เล่ม ของมหาวิทยาลัยพุทธศึกษา ๒๕๔๘

๒) เอกสารชั้นทุติยภูมิ

(๑) ปกรณ์วิเสสที่บันทึกเรื่องเกี่ยวกับหลักศีล ๕

(๒) รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์

(๓) เอกสารประเภทตำรา บทความวิชาการทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ ตลอดจนจากสื่ออินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรม

๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยภาคสนามตามรูปแบบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ เก็บข้อมูลด้วยวิธี การสำรวจ (Survey) สังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion) ในพื้นที่ และการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ชุมชน / วัด ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

๑.๘.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้บริหารระดับระดับสูงภาครัฐของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนจังหวัด ปราชญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการ ผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษาไว้ ดังนี้

ที่	ชื่อตำบล	ชื่อวัดและชุมชนตัวอย่าง	กลุ่มตัวอย่าง
๑.	บ้านไต้	ชุมชนบ้านไต้/วัดไชยชุมพลชนะสงคราม	๑๐
๒.	ดอนขมิ้น	ชุมชน/วัดดอนขมิ้น	๙
๓.	ตะคร้ำเอน	ชุมชน/วัดตะคร้ำเอน	๙
๔.	หนองขาว	ชุมชนบ้านหนองขาว/วัดอินทาราม	๙
๕.	วังขนาย	ชุมชน/วัดวังขนายทายิการาม	๙
๖.	ไทรโยค	ชุมชน/วัดน้ำตก	๙
๗.	พนมทวน	ชุมชนวังรัก/วัดวังรักราษฎร์บำรุง	๙
๘.	“-”	ชุมชนดอนจั่ว/วัดดอนจั่ว	๙
๙.	“-”	ชุมชนบ้านหนองสาหร่าย	๙
รวม ๘๒ รูป/คน			

๑.๘.๓ วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดลักษณะของเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คำถามในการวิจัย กำหนดรูปแบบการวิจัย เทคนิคการเก็บข้อมูล ลักษณะข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล”^{๖๒} แบ่งการวิจัยออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

^{๖๒} สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์, ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๓๔๐.

ส่วนที่ ๑: เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ โดยศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ทุติภูมิ ตำรา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ และบทความจากอินเทอร์เน็ต

ส่วนที่ ๒: เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลให้ครอบคลุมในเนื้อหาสำคัญที่ทำการศึกษาย่างครบถ้วน การวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ได้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึก (In-depth) ที่มีรายละเอียดชัดเจนสามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะได้ (Analytic induction) โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจ (Survey) สังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion) ในพื้นที่ และการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ชุมชน / วัด ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย มาวิเคราะห์ สรุปและสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ จากกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์เชิงลึกในพื้นที่จำนวน ๘๒ รูป/คน

๑.๘.๔ ระยะเวลาการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ จะดำเนินการให้แล้วเสร็จตามข้อกำหนดว่าด้วยระเบียบการทำวิทยานิพนธ์ นับจากได้รับอนุมัติเค้าโครงวิทยานิพนธ์จาก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๘.๕ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จึงแยกประเภทการเก็บข้อมูลการวิจัยไว้ มีรายละเอียด ดังนี้

๑. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จะใช้แหล่งข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ และชั้นทุติภูมิ ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการจากแหล่งอื่นๆ ประกอบการวิเคราะห์

๓. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยที่ต้องการค้นคว้าหาความรู้จากเหตุการณ์ในสังคมและสภาพแวดล้อมทุกแง่มุมตามความเป็นจริงเป็นวิธีการศึกษาแบบระยะยาวเน้นการเก็บข้อมูลเชิงนามธรรมเกี่ยวกับมนุษย์ เช่น ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยมไม่มุ่งเน้นการเก็บข้อมูลที่เป็นตัวเลข เป็นการวิจัยทางมานุษยวิทยาแบบเจาะลึก มีกระบวนการเก็บข้อมูล ด้วยวิธี การสำรวจ (Survey) สังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion) ในพื้นที่ และการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ชุมชน / วัด ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ลักษณะของเครื่องมือ มีรายละเอียด ดังนี้

๑) แบบสำรวจ (Survey Guide)

๒) แบบสังเกต (Observation) เพื่อสังเกตพฤติกรรมปรากฏการณ์จริงของเหตุการณ์ต่างขององค์กรในภาพรวม ประกอบด้วย

(๑) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

(๒) แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) ใช้กับกลุ่มประชาชนและผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาและการบริหารจัดการองค์กรในภาพรวม

๓) แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) ใช้เพื่อศึกษาความเป็นมาและรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรของมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

(๑) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Guidelines)

(๒) แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview Guidelines) ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ที่มีประเด็นความคิด ประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และสภาพปัจจุบันและปัญหา ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

(๑) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants=KI)

(๒) กลุ่มผู้ปฏิบัติการ (Casual Informants=CI)

(๓) กลุ่มทั่วไป (General Informants=GI) สำหรับผู้รู้และผู้ปฏิบัติการ ระดับต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อทราบแนวคิดโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย สภาพปัจจุบันและปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของพระคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี และการนำเสนอพัฒนารูปแบบดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี

๔) การทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ชุมชน / วัด ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย เป็นการกำหนดรูปแบบ พัฒนารูปแบบดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี

๕) แบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion) ใช้บันทึกการสนทนากลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติและกลุ่มผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับ “แนวคิดทฤษฎีสภาพปัจจุบันและปัญหากระบวนการพัฒนารูปแบบการทำงานในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี” โดยจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group discussion) ในพื้นที่ ๕ ครั้ง (พื้นที่ละ ๑ ครั้ง)

เครื่องมือทุกชนิดที่ใช้กับการวิจัยเชิงคุณภาพ มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการและกลุ่มทั่วไป ทุกกลุ่ม ประมาณ ๘๒ รูป/คน แบ่งกลุ่มได้ ดังนี้

(๑) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants= KI) ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๒๗ รูป/คน

(๒) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants=CI) กลุ่มครูและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง จำนวน ๔๕ รูป/คน (พื้นที่ละ ๕)

(๓) กลุ่มบุคคลทั่วไป (General Informants=GI) คือ กลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง ๑๐ รูป/คน

รวมทุกกลุ่ม ๘๒ รูป/คน

๑.๘.๖ การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การศึกษาเรื่องนี้ แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลไว้ ดังนี้

๑. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการสำรวจ รวบรวมเรียบเรียง วิเคราะห์ สังเคราะห์สรุปเนื้อหา และนำเสนอข้อมูลด้วยลักษณะพรรณนาวิเคราะห์

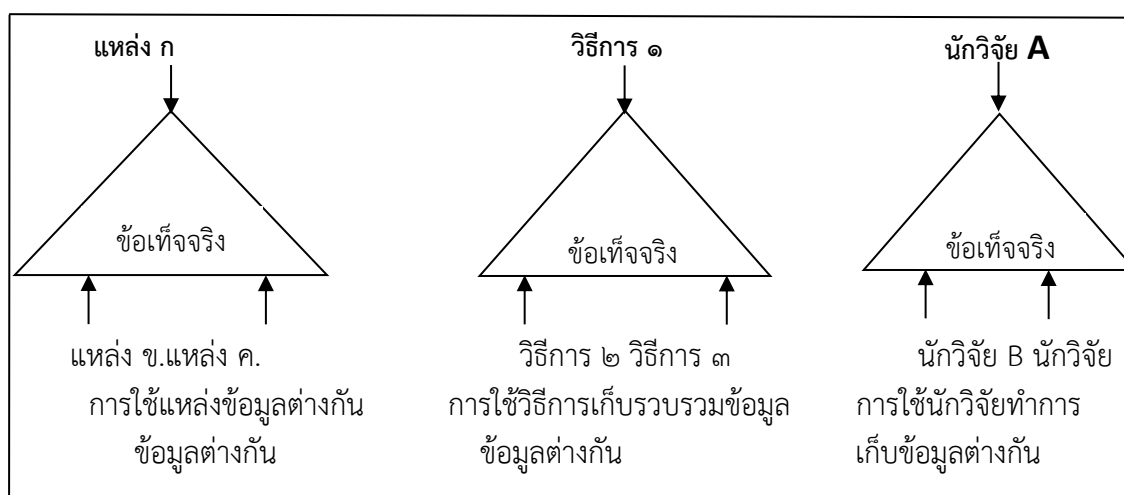
๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) นำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษา

ประเด็นต่างๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ มาสรุปในแต่ละวัน และทำการจัดหมวดหมู่เพื่อหาคำตอบ ตามเนื้อหาของการวิจัย การตรวจสอบข้อมูลภาคสนามแบบความแม่นยำตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของข้อคำถามว่า ได้สื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ ทดสอบกับสภาพแวดล้อม และข้อมูลอื่นที่มีอยู่เดิมจากแหล่งอื่นๆ ในลักษณะทดสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ข้อมูลมีความแม่นยำ และมีความเชื่อถือได้มากที่สุด จากการสำรวจ สังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ จากผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านต่างๆ ดังนี้

(๑) ตรวจสอบข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Member Checks) โดยให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือสมาชิกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักฐานต่างๆ จากภาคสนามที่วิจัย (Audience members) ตรวจสอบความถูกต้อง ของหลักฐานทางข้อมูล และผลงานวิจัยที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการแสวงหาความรู้ ความจริง ที่ปฏิบัติกรอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

(๒) ตรวจสอบด้วยกลุ่มเพื่อนนักวิจัย (Peer examination) โดยการขอร้องให้บุคคลหรือเพื่อนนักวิจัยให้ข้อมูลและรายละเอียด แสดงความคิดเห็น วิจาร์ณ ตลอดจนการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับหลักฐานและข้อมูล แบบแผนที่เป็นแก่นสาร ที่ทำการวิเคราะห์ได้จากข้อมูลหลักฐานที่เก็บได้รวบรวมได้จากสนามการวิจัย

(๓) ตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) คือ การศึกษาจากแหล่งที่มาต่างๆ ของข้อมูลหลายแหล่ง (Data triangulation) หลากหลายวิธี (Methodological triangulation) และโดยนักวิจัยหลายคน (Investigator triangulation) เพื่อที่จะตรวจสอบความไว้วางใจ ข้อเท็จจริงได้ (Fact) หรือ ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังภาพภูมิประกอบ

ภาพภูมิประกอบที่ ๑.๒: การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

รายละเอียดด้านข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสามเส้า ดังนี้

๑. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบ คือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบได้แก่

- ๑) แหล่งเวลา ถ้าเวลาต่างกันข้อมูลที่ได้รับจะเหมือนกันหรือไม่
- ๒) แหล่งสถานที่ ถ้าสถานที่ต่างกันข้อมูลที่ได้รับจะเหมือนกันหรือไม่
- ๓) แหล่งบุคคล ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมอยู่อีกหรือไม่

๒. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยลงไปเก็บแต่ละครั้งจะแตกต่างกันอย่างไร ในกรณีที่ไม่น่าสนใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนตัวผู้วิจัยให้มีหลายคนขึ้น

๓. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ถ้าใช้แนวคิดทฤษฎีที่แตกต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

๔. การตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodology Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกัน นั่นก็คือการศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วยนั่นเอง

๕. การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

- ๑) นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง
- ๒) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะพรรณนาวิเคราะห์

๑.๙ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๙.๑ ได้รับทราบโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ตามนโยบายของคณะสงฆ์ไทย อย่างเป็นระบบ

๑.๙.๒ ได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๙.๓ ได้รูปแบบการพัฒนารูปแบบดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์จังหวัดกาญจนบุรี อย่างเป็นระบบ

๑.๙.๔ ผลการวิจัยจะเป็นทรัพยากรสารสนเทศให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการทำแผนพัฒนาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ อย่างเป็นระบบ